

KUNST one

Tijdschrift voor kunst en cultuur in het onderwijs

THEMA: CULTUURPROFIELSCHOLEN

Aan deze kunstzone werken de volgende vakverenigingen mee

BDD

Beroepsvereniging Docenten Theater en Drama
Secretariaat & Administratie,
Postbus 178, 8260 AD Kampen
info@docentendrama.nl,
www.docentendrama.nl

NBDK

Nederlandse Beroepsvereniging van Danskunstenaars
Bureau NBDK:
Zwanenveld 16-19, 6538 LP Nijmegen.
Tel. (024) 3430774, fax 024-3430773
bureau@nbdk.nl,
www.nbdk.nl

NVTO

Nederlandse Vereniging voor Beeldend Onderwijs
Secretariaat:
Nachtegaallaan 3, 4105 WX Culemborg.
Tel. (0345) 530524
secretaris@nvto.nl,
www.nvto.nl

VKAV

Vereniging Audiovisuele Educatie

Zwanenkamp 275, 3607 SE Maarssen
nieuws@vkav.nl,
www.vkav.nl

VLBV

Vereniging Leraren Beeldende Vakken
Secretariaat:
Kluppelshuizenweg 32, 7608 RL Almelo.
Tel. (0546) 491745
info@vlbv.nl,
www.vlbv.nl
Opzegtermijn: ieder jaar voor 1 november

VLLT

Sectie Nederlandse Vereniging Leraren Levende talen
Binnenhof 62, 1412 LC Bussum
Tel. 035-6783254
bureau@levendetalen.nl
www.levendetalen.nl -> Talensecties -> Nederlands

VLS

Vereniging Leraren Schoolmuziek
Bureau VLS:
Kluppelshuizenweg 32, 7608 RL Almelo.
Tel. (0546) 491745
bureau@vls-cmhf.nl,
www.vls-cmhf.nl
Opzegtermijn: ieder jaar voor 1 oktober

KUNSTzone

Abonnementen:

binnenland € 49,75
buitenland € 72,50

Het abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m 31 december.
Opzegtermijn: ieder jaar voor 1 november

Crisis Schichtig, dat is het woord. Ik word schichtig van al die doemscenario's. We krijgen het voor onze kiezen dit jaar. Alles stort in. De Amerikanen kopen niets meer, de Chinezen produceren niets meer, de Indianen (Nee joh, hoe heten de mensen die in India wonen toch?) verlenen geen internetdiensten meer, de wereldeconomie gaat plat, op vakantie, tot betere tijden. Heeft u ook op de olieprijs gelet? Van 160 dollar per vat naar 36 dollar per vat. Schijnt te maken te hebben met de verminderde vraag naar energie. Wanneer de prijs van een vat olie de staat van de wereldeconomie weerspiegelt, dan is die economie dus met 75 procent ingekrompen of gaat dat doen. Worden we ergens voor de gek gehouden? U en ik gaan per 1 januari in ieder geval wel fors meer betalen voor gas en elektra en de bazen van die maatschappijen krijgen nog steeds vorstelrijk betaald. Wij zijn dom, het volk is dom en wil in sprookjes geloven. Char gaat en Derek komt. Is er geen medium die het onverklaarbare manipuleert, dan maken we er wel een, want de nieuwe Uri loopt zich al warm. Daar geven ze tenminste toe dat ze de boel voor de gek houden. De computers, telefoontjes, plasma- en LCD-televisies, dure geurtjes, lingeerie (toch nog een positief ding), balen vuurwerk vliegen ons om de oren. Ik geloof niet dat wij, in zijn algemeenheid, het slecht hebben. Zeker, er is veel geld verdampt, maar zat een correctie er niet allang aan te komen? En je weet toch dat, wanneer je geld leent dat je dat meer dan terug moet betalen, óók bij lenen.nl. Net als het oranjegevoel en de Magarena. Hebben we weer wat om ons gemeenschappelijk zorgen over te maken. Wanneer we uiteindelijk onthypet zijn, wordt waarschijnlijk de ware omvang van de recessie duidelijk. Gelukkig, we konden dit jaar al wel schaatzen. Onverwacht, want het zou warmer worden. Of is dat ook een hype? Ik twijfel aan alles, ook aan Al Gore en het WNF. Ieder leuk Pandaatje lijkt me een poot uit te willen draaien. Dit nummer draait voor een groot deel om cultuurprofiel scholen. Langzamerhand begint het in Nederland door te dringen dat het inderdaad geen geheimzinnige sektarisch netwerk is, maar een groep scholen waar cultuur centraal staat. Niet maar een beetje, maar zo dat cultuur als uitgangspunt geldt voor heel het curriculum. Wat een uitdaging voor zowel leerlingen als collega's om hiermee aan de slag te kunnen. Ik denk dat op deze scholen een bijzonder klimaat ontstaat waarin leerlingen op speciale wijze kunnen gedijen. Van de ene kant zou het mooi zijn wanneer deze club wat van haar exclusiviteit zou verliezen: al dit moois voor iedereen ter beschikking. Van de andere kant denk ik, dat je als leerling, een echte keus moet doen voor dit type school. Je moet er voor willen gaan. Het zegt dan iets over de leerlingen, de school en haar motivatie. Je moet als school en als leraar wel een bijzondere binding hebben met die uitdaging, het heilige vuur voelen. Er voor gaan en niet maar een beetje. De combinatie van school en die speciaal gemotiveerde leerling, dat moet wel mooi worden. En dan mag die school best wat exclusief zijn. Mijn zorg is wel hoe we de rest van het land ook inspireren tot dat moois. Een mooie gedachte om mee te nemen het jaar in. Het moois voor iedereen. Ik krijg al visioenen. Zit er dan toch een beetje Char, Uri of Derek in me?

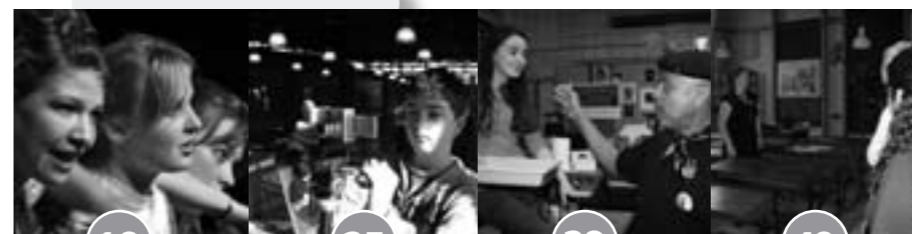
Ruud van der Meer

In deze Kunstzone

Thema: Cultuurprofiel scholen

- **Kiezen voor een cultuurprofiel?**
Redenen om CultuurProfielSchool te worden 4
- **Hoezo Cultuurprofiel?**
Stand van zaken bij Steunpunt CultuurProfielScholen (SCPS), Vereniging CultuurProfielScholen (VCPS) en OntwikkelNetwerk CultuurProfielScholen (ONCPS) 6
- **In memoriam dr. Henriette Coppens** 8
- **De mensen kippenvel bezorgen**
Drama binnen het Project Kunst & Cultuur van PleinCollege Sint-Joris..... 9
- **Symposium T.O.P.**
Verslag van Symposium T.O.P. naar aanleiding van tienjarig bestaan van Project Kunst & Cultuur van Pleincollege Sint-Joris..... 11
- **Het kan, mediawijsheid op school**
Katholieke Scholengemeenschap Etten-Leur (KSE) maakt 'Nieuw uitzicht voor patiënten' 14
- **Denktank - Discussie Beeldend Onderwijs**..... 15
- **Cultuur Leert Anders II**
Verslag van de conferentie Cultuur Leert Anders II op 17 december 2008 te Ede 16
- **We waren net echte sterren!**
Drama op Het Goese Lyceum met verslag van dramawedstrijd in Griekenland..... 19
- **Cultuurcoördinator als spin in het web**
De taak van de cultuurcoördinator 22
- **Nieuwe Media op het Dominicus College**
De ontwikkeling van Nieuwe Media op het Dominicus College te Nijmegen .. 25
- **Hoe bijzonder is een bijzondere school?**
Bigband, koor en orkesten op Bogerman Scholengemeenschap te Sneek 27
- **Cultuurprofiel in Amerika?**
Amerikaanse school die zich profileert met kunst en cultuur..... 29
- *Belevingswereld* 32
- *Rapucation* 33
- *@Web* 36
- *Luchtpiano*..... 37
- *Recensies* 38
- *Tijd voor de tweede correctie*..... 39
- *Thuis in Rotterdam* 40
- *Herinneringen aan Diana (1961-2008)* 45
- *Actief met ckv*..... 46

Rechtsbijstand: pagina 13

19

25

29

40

Omslag: Logo CultuurProfielSchool
Zie 'Kiezen voor een cultuurprofiel'
Foto: KPC Groep

KUNSTzone

Colofon

KUNSTZONE
TIJDSCHRIFT VOOR KUNST
EN CULTUUR IN HET
ONDERWIJS

NUMMER 2/3, feb/mrt 2009

KUNSTZONE wordt uitgegeven
door Stichting Kunstzone.

HOOFD- EN EINDREDACTIE

Ruud van der Meer
meervdr@home.nl
Jan Verschaeren
jhav7608@xs4all.nl

REDACTIE

Jan van Gemert
Olga de Kort-Koulikova
Saskia van der Linden
Twan Robben,
Paul Rooyackers
Thea Vuik
Wil & Hans Weikamp
Janneke van Wijk

VERKOOP ADVERTENTIES

Jan Verschaeren
Kluppelshuizenweg 32
7608 RL Almelo
tel. (0546) 491745
jhav7608@xs4all.nl

VORMGEVING EN DRUK

Jaroff Drukwerkmakers
& Reproservice
Heerenveen

STICHTING KUNSTZONE

Maria Langemeijer
Lisztstraat 2
2651 VL Berkel en Rodenrijs
tel. (010) 5114397
kunstzone@hetnet.nl
www.kunstzone.nl

© STICHTING KUNSTZONE

Niets uit deze uitgave mag
worden verveelvuldigd
en/of overgenomen zonder
schriftelijke toestemming
van de uitgever.

ISSN: 1570-7989

Kiezen voor een cultuurprofiel?

Thema cultuurprofiel scholen

Jan van Gemert en Saskia van der Linden

Uitblinken is weer een must is in het onderwijs, zo zegt het ministerie van OC&W. 'Het beste moet uit leerlingen gehaald worden en talenten dienen te worden aangeboord én benut, hiervoor is ambitie nodig.' Ook andere mogelijkheden tot profilering worden aangegrepen. Er zijn de Olympiades, de LOOT-regeling voor topsporters, Technasia, het Universum-programma en nog meer.

Het profileren als school op het gebied van cultuur is een van de mogelijkheden om leerlingen uit de verf te laten komen. Steeds meer scholen haken hierop in en komen met een culturaanbod. Cultuurprofilering lijkt zo op het eerste gezicht makkelijk. Talloze scholen geven immers al heel veel aandacht aan kunst en cultuur. Met een cultuurprofilering krijgt het gewoon nog meer ruimte in het onderwijsprogramma. Er komen meer uren voor drama, audiovisueel, muziek, beeldende vormgeving en door de betrokkenheid van de culturele instellingen zijn er nog meer culturele activiteiten. Dit is goed voor de school en zo worden meer nieuwe leerlingen binnengehaald. Met name in de steden leidt dit tot serieuze concurrentie tussen de scholen.

Maar is het inderdaad zo gemakkelijk? In de praktijk komt er toch meer bij kijken. Is er inderdaad een cultuurklimaat op de school: met andere woorden is de wiskundeleraar ook geïnteresseerd in de cabaretstafette of de excursie naar de Kunsthal? Is er wel een consistent en overdraagbaar beleid: grijpt de schoolleider bij een belangrijke beslissing dus terug op het visiedocument? Is er wel samenhang tussen de (kunst) vakken: zijn de programma's van de verschillende vakken wel in onderling overleg ontwikkeld? Dit zijn zo enkele vragen die scholen zich moeten stellen. In deze Kunstzone staan voorbeelden van scholen waar dat inderdaad zo is. Het *Pleincollege Sint-Joris* in Eindhoven heeft zelfs al een lustrum gevierd met een symposium, samen met de gemeente, over het plaatselijke klimaat voor kunst en cultuur. De school kreeg erkenning voor haar bijdrage hiervoor. Deze school heeft talentontwikkeling tot speerpunt gemaakt. Op cultuur profileren doet iedere school op zijn eigen manier. Bijvoorbeeld het *Thorbecke VO* in Rotterdam profileert zich met haar Creative Highschool met alle beeldende vakken op media.

Maar duidelijk is: een cultuurprofiel is meer dan veel kunstvakken en culturele uitjes, en ook: een bordje *CultuurProfielSchool* aan de muur heeft alleen betekenis als het de lading dekt. De daadwerkelijke erkenning tot CultuurProfielSchool heeft daarom nogal wat voeten in aarde. Er is een visitatieprocedure om deze erkenning te krijgen. Een school is vervolgens ook lid van de *Vereniging CultuurProfielScholen (VCPS)*. Er zijn nu 29 scholen officieel geregistreerd als CultuurProfielSchool, 22 andere scholen zijn begin 2008 gestart in een ontwikkelnet-

werk waarin zij ondersteund worden in het proces naar hun cultuurprofilering. Ook staan er meerdere scholen te dringen om zich aan te sluiten.

Terug naar de vraag of het dan inderdaad zo makkelijk is. Er moet een cultuurprofielplan komen. Belangrijk hierbij is de visie op cultuureducatie en hoe zich dat vertaalt in een onderwijsprogramma. Kortom, het gaat om de kunst van het geven van een eigen smoel aan cultuureducatie op de school. Dat is *Het Goese Lyceum* goed gelukt, zij hebben een eigen theateropleiding opgezet voor de vmbo-leerlingen, naast de kunst- en cultuurklassen voor havo en vwo. In Etten Leur heeft de *Katholieke Scholengemeenschap Etten-Leur (KSE)* veel aandacht voor media-educatie. Dergelijke profileringen lijken intern een sneeuwbaaleffect te sorteren. Is het toevallig dat de leerlingen uit Goes naar een internationaal theaterfestival gaan in Griekenland? Of is het zo vanzelfsprekend dat de KSE samenwerkt met Teleac? Je kunt stellen dat profilering niet alleen winst oplevert voor de school, maar juist ook voor de leerlingen. Kennelijk zetten keuzes van de school een gericht proces in werking, vaak aangestuurd door een of meerdere bevoegde kunstdocenten of directieleden. Dit laatste is belangrijk. Namelijk de vonk om met cultuur een slag te maken ontstaat vaak als mensen zich eigenaar voelen van een project. Dan zijn we bij een wezenlijk punt. Het gaat om de passie van de kartrekkers, de passie van de kunstvakdocenten, cultuurcoördinator en directieleden. Maar dat is niet voldoende. Dergelijk enthousiasme moet verankerd worden door een breed draagvlak binnen de school, bij ouders en leerlingen. Met al deze partijen moet dus voortdurend gecommuniceerd worden, zodat iedereen begrijpt waar het om draait en zijn bijdrage kan leveren. Als die motor draait, dan heeft een CultuurProfielSchool echt kansen. Zoals op het *CSG Bogerman* te Sneek dat bekend staat om de muzikale activiteiten. Er zijn zelfs kinderen die alleen daarom voor deze scholengemeenschap kiezen. Er zijn drie orkesten waaronder een Bigband en een Popkoor. Overigens is deze locatie nog geen CultuurProfielSchool in tegenstelling tot de hoofdlocatie.

De 22 scholen uit het ontwikkelnetwerk, maar ook andere scholen die zich willen aanmelden als lid van de vereniging, zullen zich realiseren dat er niet zomaar een keurmerk wordt verkregen. Er moeten vragen worden beantwoord. Wat is

Bron: Steunpunt CultuurProfielScholen

Bron: Steunpunt CultuurProfielScholen

onze visie? Kiest onze school voor cultuureducatie breed of een enkele stroom (education through art)? Een andere optie is dat de school kiest voor een groep leerlingen (talent/education to art). Hoe krijgen we het gefinancierd? Hoe krijgt dit een duidelijke plaats in het curriculum, in het portfolio, in de leerlijnen, enzovoorts? Hoe wordt er samengewerkt met relevante culturele organisaties? Al deze zaken worden omschreven in het cultuurprofielplan, een van de belangrijke pijlers van een CultuurProfielSchool. Het schrijven van een dergelijk plan staat centraal in de ontwikkeling naar een cultuurprofiel. Maar als het plan er eenmaal ligt, moet het ook uitgevoerd worden en hoe beoordeel je als school of je je beoogde doelen wel haalt? In bovengenoemd ontwikkelnetwerk experimenteren scholen met *Critical Friends*. Scholen doen daarbij kritisch onderzoek bij elkaar en geven feedback, zodat een school in ontwikkeling blijft. En dan nogmaals, die heel belangrijke vraag: wie is de kartrekker van dit proces?

De cultuurcoördinator is veelal de spin in het web. Dit betekent, zeker in deze fase van het proces, een flinke hoeveelheid werk. Belangrijk dat hiervoor voldoende faciliteiten zijn en vooral ook: tijd. Het vraagt om gedegen afstemming en prioriteit binnen de school. Want als de school dan ook kiest voor een cultuurprofiel, dan betekent dit ook dat er voldoende voorwaarden moeten zijn voor kwaliteit. Om echt verdieping op cultuur te realiseren is dus inderdaad heel wat nodig! In deze Kunstzone enkele inspirerende voorbeelden en een verslag van de conferentie die dient als opmaat voor 11 december 2009 wanneer de grootschalige landelijke conferentie *Cultuur leert Anders III* wordt gehouden. In de loop van 2009 kunt u op www.cultuurprofiel scholen.nl uitgebreid informatie vinden over de vereniging, de cultuurprofiel scholen, hun ontwikkeling en hun leerlingen.

master
Ga voor meesterwerk

ORIËNTATIE- EN SELECTIEDAGEN
MA 2 MAART EN MA 18 MEI 2009

WWW.KUNSTEDUCATIE.ARTEZ.NL

DE MASTER KUNSTEDUCATIE is een tweejarige deeltijdopleiding die je de bagage meegeeft om als breed inzetbare expert te werken in de kunsteducatie. De master biedt een uniek interdisciplinair onderwijsprogramma dat zich ontwikkelt van aanbodgericht naar vraaggestuurd. Centraal in het studieprogramma staat de ontwikkeling van artistieke, kunstpedagogische, leidinggevende en onderzoeksmatige competenties.

Hoezo Cultuurprofiel?

Antoine Gerrits en Astrid Rass (Steunpunt CultuurProfielScholen)

Leerlingen met een specifieke interesse in kunst en cultuur kunnen vandaag de dag binnen het voortgezet onderwijs steeds beter op maat worden bediend. Naast de reguliere kunstvakken kunnen scholen een extra cultuurprofiel bieden. Maar waarom kies je als school voor een cultuurprofiel? En welke ontwikkelingen richting cultuurprofiel worden momenteel vanuit de overheid gesteund?

Talent en interesse

Scholen moeten ruimte nemen en krijgen om zich te profileren en leerlingen moeten kunnen uitblinken in waar ze goed in zijn. Deze basisgedachte voor cultuurprofiel scholen staat verwoord in de publicatie *Onderwijs met ambitie* (OCW, juli 2008). Bij een CultuurProfielSchool gaat het niet alleen om toptalenten, juist ook leerlingen met een buitengewone interesse voor kunst en cultuur kunnen er terecht. De meeste cultuurprofiel scholen in Nederland kenmerken zich door een brede insteek. Dit betekent doorgaans dat kunst en cultuur prominent op het rooster staat, er twee of meer kunst disciplines aan bod komen en dat de kunstvakken zoveel mogelijk aansluiten bij de andere vakken. Hierbij wordt het curriculum stevig aangevuld met buitenschoolse activiteiten.

Kiezen voor cultuurprofiel

De overheid stimuleert het inspelen op specifieke leerwensen van de leerling, onder andere op het gebied van kunst en cultuur. Maar waarom zou je je als school willen profileren? Wat zijn de beweegredenen om een CultuurProfielSchool te willen worden? De meest voorkomende redenen die scholen noemen, zijn:

- 1 *Aansluiten bij leerwensen van leerlingen op het gebied van kunst en cultuur.*
Leerlingen onderwijs geven dat aansluit bij hun leerstijl, interesse, talenten en intelligentie; dat is wat schoolleiders over het algemeen nastreven. Dat geldt ook voor schoolleiders van een CultuurProfielSchool die hun curriculum specifiek richten op een kunst- en cultuurroute. Leerlingen die bewust voor een dergelijke route kiezen zijn vaak zeer enthousiast, scoren doorgaans beter op de andere vakken en geven aan dat het leren leuker wordt. Het invoeren van een profiel heeft dus vaak een positief effect op het algemene functioneren van de leerling.
- 2 *Het geven van een inhoudelijke impuls aan de kunstvakken en het aanbieden van extra kunst disciplines/thema's.*
Meer uren kunst en cultuur, het uiterste uit je vak halen, erkenning voor je vak en een verrijkt kunstprogramma aanbieden, is voor docenten de winst die een cultuurprofiel kan bieden. Het werken met een groep leerlingen die breed geïnteresseerd is in kunst en cultuur, biedt bovenal veel energie en inspiratie. Daarbij is de keuze voor een

cultuurprofiel vaak het moment om extra's als dans, drama, audiovisueel, cultureel erfgoed, mediawijsheid, kunstfilosofie of fotografie stevig in het kunstprogramma te verankeren.

3 *Mogelijkheden bieden aan talentvolle leerlingen.*

Een aantal scholen in Nederland kiest naast hun breed opgezette kunst- en cultuurprogramma voor een talentenstroom. Leerlingen die zeer creatief begaafd zijn, worden binnen deze specifieke talentprogramma's uitgedaagd om zich te ontplooiën. De leerling krijgt op deze manier binnen het regulier onderwijs extra begeleiding op zijn of haar talent. De talentopleidingen voor muziek, dans en drama (theater) komen in het Nederlandse voortgezet onderwijs het meest voor en worden meestal verzorgd door een school en instelling samen.

4 *Kunst en cultuur heeft een positief effect op het schoolklimaat en is goed voor de pr.*

Als laatste speelt de verandering in schoolklimaat een belangrijke rol. Exposities op de gangen, elke vrijdag een open podium, leerlingen in de weer met cultuurroutes in de omgeving, een rooster met veel kunst en cultuur of zelfs aparte lokalen ingericht voor het kunst- en cultuurprofiel; allemaal aspecten die de school kleur geven en het schoolklimaat vaak op een positieve manier doen veranderen. Goed voor de sfeer en bovendien goed voor de pr.

Cultuurprofielplan

Als een school kiest voor een cultuurprofiel, zal zij moeten aangeven waar zij voor staat en waar de school, vanuit haar ambities, naar toe wil groeien. Een school kan dus binnen een cultuurprofiel kiezen voor verschillende uitwerkingen; zoveel scholen, zoveel scenario's. Een cultuurprofielplan, te vergelijken met een beleidsplan, vormt daarbij de leidraad voor zowel de ontwikkeling als uitvoering van een cultuurprofiel binnen een school. Het expliciteert welke keuzes passen bij je school. Het cultuurprofielplan bestaat uit zes hoofdonderdelen. Deze onderdelen zijn te allen tijde cruciaal binnen een ontwikkelproces naar een cultuurprofiel. De vorm van een cultuurprofielplan kan daarbij verschillen, denk bijvoorbeeld aan een website, een PowerPoint-presentatie, een filmpje of flyer.

Het KSE Etten-Leur krijgt de titel CultuurProfielSchool
Foto: Martijn van Boxtel

Achterkant kaart Cultuur Leert Anders II
Bron: Steunpunt CultuurProfielScholen

De zes hoofdonderdelen van een cultuurprofielplan met aanverwante subthema's:

- 1 *Visie op cultuureducatie* - Visie op kunst en cultuur, meerwaarde cultuurprofiel, school met meerdere profielen, onderwijsconcepten en talentontwikkeling;
- 2 *Cultuureducatie in de programmering* - Vertaalslag van visie naar leerling en praktijk, samenhang binnen kunstvakken, samenhang met niet-kunstvakken, samenhang met overige activiteiten, samenhang via projecten of leergebieden, leerlijn po/vo, leerlijn onderbouw/bovenbouw, leerlijn met vervolgopleiding, inbreng door leerlingen, beoordelen van leerlingen en cultuurportfolio;
- 3 *Samenwerkingspartners* - Culturele partners, vervolgopleiding, culturele instellingen;
- 4 *Communicatie* - Uitdragen cultuurprofiel intern en extern, communicatie met welke geledingen;
- 5 *Voorwaarden* - Draagvlak, betrokkenheid management, rol projectgroep, taken cultuurcoördinator, organisatiestructuur, leeromgeving en digitale didactiek, deskundigheidsbevordering, financiën, rooster(oplossingen), ruimtes en subsidie;
- 6 *Evaluatie en ontwikkeling* - Evaluatie, monitoring, kwaliteitscriteria voor zelfevaluatie, evaluatiedoelen, evaluatieprocedure, betrokkenen/stakeholders.

Draagvlak blijkt in de praktijk het moeilijkst te realiseren. Verheugend is dat 55% van de schoolleiders in grote mate cultuureducatie actief ondersteunt. (Bron: Oberon. Monitor cultuureducatie voortgezet onderwijs. Peiling 2006). Onder de niet-kunstdocenten blijkt dit slechts 19% te zijn. Er is dus nog veel werk te verzetten.

Vereniging CultuurProfielScholen (VCPS)

De VCPS is in november 2007 opgericht en is een vereniging die een bijdrage wil leveren aan de structurele inbedding en het waarborgen van de kwaliteit van kunst- en cultuureducatie bij cultuurprofiel scholen in het voortgezet onderwijs. De vereniging is een actief platform dat een landelijk netwerk

onderhoudt, waarbinnen informatie-uitwisseling, onderlinge ondersteuning bij ontwikkelingsvraagstukken en deskundigheidsbevordering een belangrijke rol spelen.

Leden VCPS en visitatie

Inmiddels staan 29 scholen officieel geregistreerd als CultuurProfielSchool. 22 andere scholen zijn begin 2008 gestart in een *Ontwikkelnetwerk CultuurProfielScholen (ONCPS)* en daarnaast zijn er nog zeker een twintigtal scholen die zich graag willen aansluiten bij de VCPS. Om lid te worden en te blijven is er een visitatieprocedure opgesteld. Tijdens de ledenvergadering van de VCPS op 17 december 2008 is de toelatingsprocedure besproken en zijn de visitatieprocedure en -instrumenten vastgesteld. Het is nu dus voor alle geïnteresseerde scholen mogelijk zich aan te melden voor een lidmaatschap van de VCPS.

Procedure voor visitatie

De school vult een *Zelfevaluatie-instrument Cultuurprofiel scholen* in en stuurt dit vervolgens met het cultuurbeleidsplan, de schoolgids (inclusief urentabel), flyer(s) voor open dagen en ander kunst- en cultuur-pr-materiaal, programmaafspraken met niet-kunstvakken, het jaarverslag (waaronder het personeelsbeleid en de financiële ruimte voor cultuurbeleid), het inspectierapport, informatiebronnen over de samenwerking met externe partners en de evaluatie en ontwikkeling van het kunst- en cultuurbeleid als onderdeel van een kwaliteitszorgsysteem naar het *Steunpunt CultuurProfielScholen*. Het visitatieteam - bestaande uit een schoolleider, een kunst- en cultuurcoördinator en twee leerlingen afkomstig van twee andere lidscholen, aangevuld met twee vaste leden - bestudeert het ontvangen materiaal. Op een in overleg vastgestelde datum bezoekt het visitatieteam de school. Deze dag begint en eindigt met een ontmoeting van de schoolleider (met kunst en cultuur in zijn portefeuille) en de cultuurcoördinator met het voltallige visitatieteam. Tussentijds worden gesprekken gevoerd met diverse

geleding en worden lessen bijgewoond. Leerlingen uit het visitatieteam gaan met leerlingen van de school op onderzoek uit. Aan het einde van de visitatie wordt een terugkoppeling op hoofdlijnen gegeven. Het visitatieteam benoemt hierbij zijn constatering en komt tot een voorlopig advies. De bezoekende school krijgt tijdens deze terugkoppeling de gelegenheid om onvolkomenheden in de rapportage aan te geven en om op het geheel te reageren. Vervolgens formuleert het visitatieteam zijn definitieve advies aan de VCPS: positief of negatief met verbetermogelijkheden. Een positief oordeel geeft recht op een lidmaatschap van de VCPS. Elke lid van de VCPS krijgt een naambord op de gevel en mag de naam van de cultuurprofiel scholen op de website en in de schoolgids gebruiken. Om erop toe te zien dat scholen zich blijven ontwikkelen en deze erkenning waard blijven, wordt eens in de vier jaar de visitatie herhaald.

Meer informatie

Tijdens de conferentie *Cultuur Leert Anders* van 7 december 2006 is de gelijknamige projectbundel verstrekt. Hierin opgenomen is een beschrijving van 44 scholen die reeds enige tijd bezig zijn met hun ontwikkeling tot CultuurProfielSchool. Ook

zijn 10 thema's uitgewerkt, waaronder *Cultuurklassen in de onderbouw*, *Invoering cultuureducatie* en *Beroepskolom*. Aan de website www.cultuurprofiel scholen.nl wordt hard gewerkt. Deze zal medio 2009 beschikbaar zijn. Op 11 december 2009 vindt in De Reehorst te Ede wederom een grootschalige, landelijke conferentie *Cultuur Leert Anders III* plaats.

Ontwikkelnetwerk CultuurProfielScholen 2008/2009

Het *Ontwikkelnetwerk CultuurProfielScholen* is begin 2008 gestart en bestaat uit 22 scholen die zich (verder) willen ontwikkelen tot een CultuurProfielSchool. Het *Steunpunt CultuurProfielScholen* begeleidt deze scholen in samenwerking met experts van KPC Groep en SLO. De ervaringen uit het netwerk zullen tijdens de conferenties en op de website www.cultuurprofiel scholen.nl worden overgedragen.

Antoine Gerrits en Astrid Rass vormen het Steunpunt CultuurProfielScholen. Antoine Gerrits is werkzaam bij KPC Groep. Astrid Rass is werkzaam bij SLO.

Foto: Ron Teuben

In memoriam dr. Henriette Coppens

Op 1 oktober jongstleden is dr. Henriette Coppens overleden. Zij was oud-voorzitter van het bestuur van de *Beroepsvereniging Docenten Theater en Drama (BDD)* en lid van de Raad van Advies van de vereniging. Henriette was een zeer gedreven, energieke en eigenzinnige vrouw die zich sterk heeft gemaakt voor de invoering van drama als schoolvak. Henriette bouwde *Dramaforum* uit tot een volwaardig medium van de beroepsvereniging met goede achtergrondartikelen. Henriette was een van de drijvende krachten achter de start van het *Samenwerkingsberaad Kunstvakken (SBKV)*. Zij was ervan overtuigd dat samenwerking nodig was, maar tegelijkertijd was zij zich ervan bewust dat drama, evenals dans, zich als nieuw vak een positie moest zien te verwerven naast de reeds bestaande kunstvakken.

In 2000 werd haar proefschrift *Drama op school* gepubliceerd over de invoering van het nieuwe vak drama in het Nederlandse voortgezet onderwijs. Zij betrok in haar studie meerdere schoolvakken, zowel in Nederland als in Engeland. Zij toonde ook aan dat het onderscheid tussen kunstvakken en andere vakken in het onderwijs niet relevant is. Om het vak drama en de kunstvakken een vaste plaats te geven in het onderwijs, zo conclu-

deerde Henriette, moet het theoretische fundament ervan worden versterkt. Er moest een samenhang komen tussen het onderzoek dat op de universiteiten plaatsvindt, en de kunstvakopleidingen. Daarnaast moest onderzocht worden of de leerplannen wel het gewenste effect opleveren waarbij voldoende aandacht dient te worden besteed aan de rol van de leerling. Zij wist waar ze over sprak, Henriette was gedurende twintig jaar docent drama in het voortgezet onderwijs. Daarna was zij verbonden aan de lerarenopleiding van de Universiteit Leiden. Ook international heeft zij tijdens de drama research congressen in Engeland en de driejaarlijkse IDEA Congressen met haar kritische bijdrage een belangrijk steentje bijgedragen. Een bevolgen persoon die zich altijd inzette voor het vak Drama en dat sierde haar als geen ander.

Op 7 oktober hebben we in Leiden afscheid kunnen nemen van Henriette. Later die maand ontvingen we nog een tragisch bericht, namelijk dat op 25 oktober haar man Karel van Eerd was overleden. We wensen de nabestaanden veel sterkte toe.

Bestuur BDD: Phlip Korthals Altes, Joyce Colijn en Jan van Gemert

De mensen kippenvel bezorgen

Talentontwikkeling op het St-Joris

vo

Willie van der Holst

In 1998 startte Pleincollege Sint-Joris te Eindhoven met het Project Kunst & Cultuur. De school die als slogan draagt Een School Voor Elk Talent, biedt vanaf het schooljaar 1998-1999 leerlingen de mogelijkheid de opleiding vmbo-t, havo of vwo te combineren met een kunstvak.

Na tien jaar ervaring is het woord project eigenlijk niet meer op zijn plaats. Van Dale geeft immers als omschrijving van project: 'vooraf omschreven, gezamenlijk te verrichten werkzaamheden, leidend tot een eindproduct'. Wanneer de opleiding binnen de verschillende kunstvakken het eindproduct vormt, is het woord project redelijk op zijn plaats. De opleiding staat namelijk als een huis. Inherent echter aan een opleiding is ontwikkeling. Ontwikkeling van de inhoud van de kunstvakken, ontwikkeling van de organisatie, ontwikkeling van de docenten en natuurlijk de ontwikkeling van de leerling. De kunststroom binnen Pleincollege Sint-Joris blijft dan ook de naam *Project Kunst & Cultuur* dragen.

Symposium

In november 2008 werd het tienjarig jubileum van het Project Kunst & Cultuur met een symposium gevierd. Centraal stond het ontdekken, ontwikkelen en begeleiden van cultureel talent. Dit symposium werd in samenwerking met de gemeente Eindhoven gehouden. Een conclusie was dat talenten zich thuisvoelen in Eindhoven, niet alleen omdat er goede faciliteiten en ruimten zijn, maar vooral ook omdat ze er een goed kunstenaarsklimaat ervaren. De rol van de school

hierbij werd onderstreept door wethouder Marriët Mittendorff die 't Joris complimenteerde met het bieden van kansen aan leerlingen om talent op het gebied van de kunsten te ontwikkelen. Uit de ronde tafel-gesprekken bleek ook dat er door de instellingen nog vele verbindingen gelegd moeten worden. Initiatieven om nog sterker voor de dag te komen zijn belangrijk. Doel van de gemeente is om juist daar in de komende jaren aandacht aan te besteden.

Veel kunst

In de brugklas kunnen leerlingen kiezen voor een van de vier kunstvakken: beeldende vorming, dans, drama of muziek. In de eerste drie leerjaren hebben zij zes tot negen lessen per week in dat gekozen kunstvak. De lessen worden deels op school en deels op *CKE (Centrum voor de Kunsten Eindhoven)* gegeven. De opleiding is namelijk in nauwe samenwerking met CKE opgezet. Daarnaast krijgen deze leerlingen wekelijks met de hele klas les in de vier kunstdisciplines. Zij leren dan over de discipline van hun voorkeur heen te kijken, ontwikkelen respect voor elkaars interessegebied en kunnen elkaar zodoende stimuleren. Bij een kunstopleiding hoort vooral veel doen. Dat de leerlin-

Mariëlle Woltring
Foto: Ron Teuben

gen veel met hun kunstvak bezig zijn, blijkt wel uit het aantal lessen. Veel doen blijkt uit de vele momenten dat de leerlingen podiumervaring op kunnen doen of kunnen exposeren. Het aanschouwen van werk van professionele kunstbeoefenaars behoort ook tot de opleiding.

In de bovenbouw van havo en vwo kunnen de leerlingen examen doen in een van de vier kunststrichtingen. Voor het vmbo wordt deze mogelijkheid momenteel ontwikkeld. Uiteindelijk kiezen veel leerlingen voor een vervolg in het kunstvakonderwijs.

Talentklas

Bij de aanmelding bij het *Project Kunst & Cultuur* wordt vooral gelet op de motivatie van de leerlingen. Bij de overgang naar tweede en derde klas is naast de motivatie de ontwikkeling van belang. Leerlingen die duidelijk in ontwikkeling achterblijven en een onvoldoende scoren, volgen verder de 'gewone' vmbo-t-, havo-, of vwo-opleiding. Leerlingen die zeer gemotiveerd en/of getalenteerd zijn, kunnen aan talentontwikkeling deelnemen.

Dit jaar zijn we als pilot gestart met een *talentklas drama*. De talentontwikkeling begint met een selectie. Selecteren binnen het onderwijs is moeilijk, maar is wel noodzakelijk wanneer je de getalenteerde de kans wil bieden zich verder te ontwikkelen. Leerlingen die positief opvielen bij de dramalessen en bij de verschillende presentaties, werden samen met hun ouders uitgenodigd voor een informatie-avond over de opzet van de talentenklas. Twintig leerlingen werden in totaal aangeschreven en daarvan zouden er twaalf, onder andere op grond van een motivatiebrief, geselecteerd worden. Hoe goed jonge leerlingen hun drive onder woorden kunnen brengen blijkt wel uit het citaat van Judith Schuur (3-havo): 'Ik wil zo goed mogelijk, natuurlijk kunnen acteren, dat ik mij helemaal in een ander persoon kan verplaatsen. Dat de mensen aan de kant er kippenvol van krijgen.' Judith is een van de twaalf leerlingen die de talentklas drama volgt. De lessen worden gegeven door vier gastdocenten. In vier blokken van zes weken komen onderdelen naar voren, waaraan in de reguliere

dramalessen te weinig tijd wordt besteed: beweging, stem/logopedie, kleinkunst en dramaturgie. Twee blokken dus die de speltechniek van de leerling ontwikkelen (beweging en stem) en twee blokken (kleinkunst en dramaturgie) waarmee de leerling zijn visie op theater ontwikkelt. Er wordt in de talentklas nadrukkelijk niet naar een presentatiemoment toegewerkt. Alles is gericht op persoonlijke ontwikkeling. De cursus *Beweging* is net afgerond. De leerlingen hebben vooral geleerd hun lichaam te gebruiken en te integreren in hun spel. Hoe 'zeg' ik iets of druk ik iets uit met mijn eigen lichaam. Ze mogen daarbij niet uitbeelden of denken in verhaaltjes. Het gaat hierbij altijd om abstracties en een theatrale vertaalslag.

Persoonlijke ontwikkeling

De talentklas heeft tot doel dat de leerlingen zich binnen het vakgebied, zowel in de breedte als in de diepte, verder kunnen ontwikkelen. Een ontwikkeling die past bij hun specifieke en persoonlijke wensen, zodat zij een (reële) kans maken om te worden toegelaten tot het kunstvakonderwijs. De eerste gesprekken met de *Fontys Academie voor Drama* te Tilburg over de talentklas zijn positief verlopen. Zowel bij 't Joris als bij Fontys leeft het gevoel dat ze elkaar iets te bieden hebben. 't Joris heeft getalenteerde en gemotiveerde leerlingen en Fontys is daarnaar op zoek.

Dat in de naam van de kunststroom van *Pleincollege Sint-Joris* het woord project zit, is dus helemaal op zijn plaats. Beeldende vorming, dans en muziek laten weer heel andere ontwikkelingslijnen zien.

Zie ook www.sintjoris.sghetplein.nl.

Willie van der Holst is coördinator van het Project Kunst & Cultuur van Pleincollege Sint-Joris.

Symposium T.O.P.

Wat heeft Eindhoven cultureel talent te bieden?

vo

Irma van Bommel

Pleincollege Sint-Joris te Eindhoven organiseerde in samenwerking met Gemeente Eindhoven een symposium over talentontwikkeling op cultureel gebied. Aanleiding

was het tienjarig bestaan van het *Project Kunst & Cultuur* en het vorig jaar verworven predicaat *CultuurProfielSchool*.

Het Pleincollege Sint-Joris is een school voor vwo, havo en vmbo-t. Het is een *LOOT-school*, dat wil zeggen dat getalenteerde leerlingen op sportgebied na selectie in aanmerking kunnen komen voor speciale faciliteiten. Leerlingen met belangstelling voor sport kunnen plaats nemen in de zogenaamde Hockeyklas of Sportklas. De stroom *Exact-Plus* is in het leven geroepen voor leerlingen die uitdagingen zoeken in de exacte vakken. Brugklassers met een bijzondere affiniteit met kunst kunnen kiezen voor het *Project Kunst & Cultuur*. Ook op dat vlak heeft 't Joris zijn sporen inmiddels verdiend. Vorig jaar ontving de school het predicaat *CultuurProfielSchool* met het speciale karakter *Talentontwikkeling*.

Symposium

Het *Project Kunst & Cultuur* bestaat tien jaar. Reden om met een aantal activiteiten voor het voetlicht te treden. Eind oktober werd werk van leerlingen Beeldende vorming geëxpo-

seerd in de Holland Art Gallery in de Bijenkorf te Eindhoven. Leerlingen Dans voerden 16 november een origineel optreden uit in theater De Hofnar te Valkenswaard, onder de bezie-lende leiding van de eigenzinnige choreografe Helma Melis. Samen met de gemeente Eindhoven organiseerde 't Joris het *Symposium T.O.P.* .T.O.P. staat voor *Talent, Ontwikkeling en Perspectief*. De centrale vraag luidde: *Wat heeft Eindhoven cultureel talent te bieden?* Het evenement vond plaats op woensdag 26 november in Muziekcentrum Frits Philips.

Marriët Mittendorff, wethouder van Jeugd, Gezin en Cultuur van de gemeente Eindhoven, opende het symposium met de opmerking dat Eindhoven naast talentontwikkeling op het gebied van sport en techniek zich ook inzet voor de ontwikkeling van cultureel talent. Ze besloot haar betoog met: 'Compliment voor 't Joris voor het geven van kansen aan leerlingen om talent op het gebied van de kunsten te ontwikkelen.'

Leerling dans van Pleincollege Sint-Joris
Foto: Ron Teuben

Vervolgens nam Wim Vringer, directeur van *Muziekcentrum Frits Philips*, het woord. Hij zette uiteen wat het Muziekcentrum doet aan talentontwikkeling, van klassiek tot jazz en pop. 'Het talent van vandaag is de wereldtop van morgen', riep hij uit.

Het *Tromp Concours*, een tweejaarlijks evenement van het Muziekcentrum, was net achter de rug. De winnaar, het *Heath Quartet* uit Engeland, verraste de aanwezigen van het symposium op een prachtig stuk van Debussy. Bij dit evenement was Pleincollege Sint-Joris ook betrokken. Al jaren vormen leerlingen van deze school de jeugdjury en ook zij hadden dit kwartet als winnaar aangewezen.

RUR

Cabaretière Anemoon Langenhoff presenteerde het symposium en was gespreksleider van de talkshow. Twee leerlingen van 't Joris kondigden op ludieke wijze de gasten aan. De teksten-op-rijm waren van het Eindhovens studentencabaret Poppio. Het geheel had wat weg van RUR, het praatprogramma van Jan Lenferink. Anemoon Langenhoff wist boeiende discussies tussen de gasten te ontketenen. Er werden interessante uitspraken gedaan en conclusies getrokken. Hieronder volgen de meest spraakmakende opmerkingen, die grofweg te verdelen zijn in geluiden vanuit Eindhoven en geluiden vanuit het onderwijs.

Geluiden vanuit Eindhoven

Volgens Anouk Omlo (designer, afgestudeerd aan de *Design Academy Eindhoven*) is het culturele klimaat in Eindhoven goed genoeg om in Eindhoven te blijven, mede door de *Dutch*

Design Week. Wel pleit ze ervoor dat tijdens de opleiding meer aandacht wordt besteed aan marketing. Hanneke van den Nieuwenhof (general manager van *Hub*, een netwerk tussen de creatieve starter en het bedrijfsleven) is ook aanwezig en zegt dat creatieve starters bij Hub terecht kunnen voor coaching.

Dan is Marcel Jansen, directeur van de *Academie voor Drama*, deel uitmakend van Fontys Hogeschool voor de Kunsten te Tilburg, aan het woord. Hij zegt het vertrek van de Academie voor Drama uit Eindhoven te betreuren! 'Ik realiseer me dat Eindhoven nu een podium mist.' Hij is van plan te gaan samenwerken met *Strijp S*. Ton van Gool, projectleider cultuur van *Strijp S* en van de Gemeente Eindhoven, is ook te gast en legt uit dat *Strijp S* werkruimte en podia biedt voor kunstenaars in diverse disciplines. Yvonne van Beukering, regisseur en oprichter van het theatergezelschap *Afslag Eindhoven*, oppert dat het theater van *Afslag Eindhoven* een podium kan bieden. Theatergezelschappen kunnen zich melden.

Een gemeenschappelijk geluid vanuit deze hoek is elkaar vinden, ondersteunen en ruimte bieden.

Geluiden vanuit het onderwijs

Frans Bakermans, rector van 't *Joris*, merkt op dat eigenlijk alle scholen aan kunst en cultuur zouden moeten doen. 'Het heeft altijd een meerwaarde.' Niet alle leerlingen die aan het project Kunst & Cultuur hebben deelgenomen, gaan na de middelbare school naar het kunstvakonderwijs. Voor al die leerlingen geldt echter wel dat zij beter hebben leren kijken, voelen en inschatten.

Roos Ritzerfeld, oud-leerling van 't *Joris*, is wel doorgegaan en volgde haar opleiding aan de *Toneelacademie Maastricht*. 'Het belangrijkste dat ik op 't *Joris* heb geleerd, is discipline.' Zangeres Mariëlle Woltring van de band *Lavalu* voegt daar aan toe: 'Als je echt iets wilt bereiken, moet je volhouden. En zeg nooit nee!' Zij zat in Eindhoven op het vwo en volgde bij *CKE (Centrum voor de Kunsten Eindhoven)* pianolesen en balletlessen. Daarna ging ze naar de *Toneelschool Arnhem*. Zij constateerde tijdens haar opleiding dat er docenten zijn die liever niet hebben dat hun leerlingen beter worden dan zijzelf. Waarop Willem Brekelmans, hoofd van *CKE Theaterschool*, opmerkt dat leerlingen goede leermeesters om zich heen moeten verzamelen, want 'talenten moeten worden gestuurd'.

Paul Legeland, beeldend kunstenaar en docent beeldende vorming op 't *Joris*, komt met de stelling dat het niet goed is om als kunstenaar alleen in je atelier te blijven zitten. Het onderwijs biedt volgens hem voordelen: niet alleen een inkomen, maar ook het begeleiden van jonge mensen inspireert. Wel vindt hij het jammer dat in het kunstonderwijs de nadruk steeds meer komt te liggen op theorie. Hij voegt eraan toe dat een talent zich moet leren focussen. 'Een talent moet zich niet gek laten maken door alle mogelijkheden die op hem afkomen. Je kunt je beter gek laten maken door één ding en van daaruit tot een ontplooiing komen.' Wat betreft het inkomensaspect geeft hij als antwoord op een opmerking uit het publiek: 'Veel mensen die een opleiding hebben gevolgd in de kunstensector, kunnen niet in hun eigen onderhoud voorzien.' Marcel Jansen vult aan dat Fontys Hogeschool voor de Kunsten daarom ook opleidt tot het kunstenaarschap en het docentschap.

Sleutelwoorden vanuit deze sector: discipline, doorzetten, goede leermeesters, ontplooiing en kunnen voorzien in eigen

levensonderhoud.

De interessante discussies, het optreden van het *Heath Quartet*, een compositiedansles, 30 brugklassers drama op het podium, veel muziek in de foyer, een fragment uit *De Grote Productie*, een expositie van beeldende werken en last-but-not-least een bevlogen presentatie maakten het symposium tot een geslaagd evenement. Op de vraag 'Hoe nu verder?' kunnen we na het symposium antwoorden: 'Elkaar vinden en ondersteunen, dus vervolggesprekken organiseren.' Op de vraag 'Wat heeft Eindhoven cultureel talent te bieden?' luidt het antwoord: 'Ontmoetingsplaatsen, veel culturele instellingen en natuurlijk *Pleincollege Sint-Joris*'.

Heath Quartet, finalisten van het romps Concours
Foto: Ron Teuben

Bereikbaarheid helpdesk IRP voor vakbondsleden

Vier middagen en twee avonden is de VLBV-helpdesk telefonisch bereikbaar en vier middagen en twee avonden de VLS-helpdesk.

Voor algemene vragen kunt u op genoemde tijden bij beide helpdesks terecht: Hoe zit het met mijn fpu?, Is mijn taakinvaling wel juist? Ik heb nog steeds geen benoemingsakte, wat nu? Enzovoorts.

Voor specifieke vragen die u als leraar beeldende vakken of als leraar muziek aangaan, kunt u het beste contact zoeken op de tijden dat de VLBV- respectievelijk de VLS-helpdesk bereikbaar is.

VLBV-Rechtspositie
Arnold Mullink
De Beuk 9
6941 ZA DIDAM

t (0316) 294346
f (0316) 294347
e rechtspositie@vlbv.nl

Telefonisch spreekuur bij zowel VLBV als VLS op maandag- t/m donderdagmiddag van 14.00 tot 16.30 uur

Het VLBV-nummer is op maandag- en dinsdagavond van 19.30 tot 20.30 uur bereikbaar.

VLS-Rechtspositie
Amir Pool
Kluppelshuizenweg 32
7608 RL ALMELO

t (023) 5478832
f (0546) 492836
e rechtspositie@vls-cmhf.nl

Het VLS-nummer is op woensdag- en donderdagavond van 19.30 tot 20.30 bereikbaar.

Bij afwezigheid het antwoordapparaat inspreken en u wordt zo spoedig mogelijk teruggebeld.

Anouk
Bron: Teleac/NOT

Newroz
Bron: Teleac/NOT

Het kan, mediawijsheid op school

vo

Thea Vuik

Een voorbeeld van 'good practice' uit de Vereniging van CultuurProfielScholen (VCPS) is de Katholieke Scholengemeenschap Etten-Leur (KSE). Deze school is in 2004 CultuurProfielSchool geworden en daar hebben ze een leerplan ontwikkeld dat hun leerlingen zowel praktisch als inhoudelijk leert hoe met media om te gaan.

Je zou kunnen zeggen dat deze school het belang van mediawijsheid hoog ingezet heeft. Daarmee scoren ze niet alleen in hun eigen omgeving veel punten, het leerplan is inmiddels opgenomen in een leerplan audiovisuele vorming dat door Teleac/NOT wordt uitgegeven en scholen die geïnspireerd zijn geraakt, kunnen het bestellen via www.schooltv.nl/bestellen.

De invloed van media op de wereld waarin wij leven, neemt steeds meer toe. Volgens de Raad voor Cultuur is mediawijsheid het geheel van kennis, vaardigheden en mentaliteit waarmee burgers zich bewust, kritisch en actief kunnen bewegen in een complexe, veranderlijke en fundamenteel gemediaaliseerde wereld. Alle burgers in Nederland moeten mediawijs zijn/worden. Wij zijn niet langer de 'ontvangers' van informatie die beschermd moeten worden, maar we maken als actieve burgers gebruik van de media. En daar heeft de KSE een

actueel speerpunt van gemaakt. Zij hebben als een van de eerste scholen in Nederland ingezien dat er voor het onderwijs een belangrijke taak weggelegd is waar het gaat om mediawijsheid. Een groeiend aantal scholen begint dan ook met mediaprojecten om hun leerlingen meer inzicht te verschaffen in hoe media werken. Ook de media zelf houden zich met mediawijsheid bezig. Een initiatief wil ik er in het bijzonder uitlichten: het mediaproject *Hanna's Mission* dat Schooltv eind 2007 in vier delen uitzond. Dit tv-programma laat zien hoe leerlingen op vier scholen in het land in actie komen voor een betere wereld. Tegelijkertijd toont het programma hoe de scholen en hun leerlingen de media die hen tot beschikking staan, kunnen gebruiken het verloop van hun actie vast te leggen en zo anderen te inspireren. In *Hanna's Mission* stelt Schooltv het thema actief burgerschap aan de orde. Een van de scholen die in *Hanna's Mission* te zien is, is de KSE. In

Nieuw uitzicht voor patiënten verfraaien de leerlingen op het dak van het Amphia Ziekenhuis te Breda het uitzicht voor de patiënten door de lelijke grauwe muren te beschilderen. Daar wil je - als je ziek bent - juist wel tegenaan kijken! Laten we een kijkje achter de schermen nemen: Sjaak Jansen en Michiel Eikenaar zijn zeer bevoegen docenten op de KSE en verantwoordelijk voor dit inmiddels landelijk gepresenteerde leerplan. In het brugjaar is men gewoon te werken met fotografie en fotografische beelden. In de twee volgende leerjaren richten ze zich op het gemanipuleerde beeld. Voor dat laatste is veel aandacht, omdat pubers van nu erg met hun uiterlijk bezig zijn en dat wordt door de media alleen maar versterkt. Door middel van allerlei praktische opdrachten tracht men die grote aandacht voor de buitenkant te relativiseren. Uiteindelijk komt in de bovenbouw radio en tv aan bod. En daar kunnen ze op de KSE ver in doorschieten: door bijvoorbeeld een intensieve samenwerking met Teleac/NOT aan te gaan. Een kroon op het werk van Jansen en Eikenaar. Niet alleen zij zijn trots: ik proef in de hele school een fierheid op alles wat ze met de leerlingen ondernemen.

Een muur op het ziekenhuis beschilderen is dan niet het enige: er wordt als afsluiting een balletvoorstelling op het dak uitgevoerd en dat wordt ook opgenomen door een eigen cameraploeg naast die Teleac/NOT-ploeg voor een aflevering van *Hanna's Mission*. En zoals Jansen het verwoordt: 'Graag wijs ik je in het bijzonder op de KSE aflevering van *Hanna's Mission*, Dat is wellicht een typisch voorbeeld van wat Barend van Heusden in zijn presentatie over geïntegreerde cultuur-educatie tijdens de conferentie *Cultuur Leert Anders II* heeft opgeworpen. In deze aflevering zie je hoe beeldend, muziek, media en dans in e'n project samenkomen en dat dit project gerealiseerd wordt door leerlingen uit zowel onder- als bovenbouw. Zo zijn er nog zo veel initiatieven op te noemen waar ze het - ieder voor zich - op de KSE met vol enthousiasme over kunnen blijven hebben. Bijvoorbeeld laatst nog hebben we kunnen zien dat tijdens een bijeenkomst over onderwijs en media te Hilversum Anouk Nuyten en Newroz Ceylan - leerlingen van de KSE - over hun ervaringen met media-onderwijs vertellen aan vertegenwoordigers uit onderwijs, politiek en diverse beleidsmakers. Een betere PR kun je je toch als school niet voorstellen: leerlingen die als 'kenners' gehoord worden?!

Foto: Michiel Eikenaar

Sites

www.omroepbrabant.nl/mediaplayer.aspx?object=news&id=80185&mode=video
www.schooltv.nl/eigenwijzer/projecten/?projecte=1360273 (aflevering 3)

Denktank - Discussie Beeldend Onderwijs Studiedag NVTO-VLBV

Op www.nvto.nl/discussiebeeldendonderwijs.html is de tekst *De functie van beeldend onderwijs* te vinden. Het is de start van een discussie die de denktank de komende maanden onder collega's en andere belangstellenden wil aanzwengelen. U bent van harte uitgenodigd deze url de komende maanden te volgen en aan het discours deel te nemen. Dit alles in een route naar een NVTO-VLBV-studiedag op 11 juni 2009 waar de Denktank een eerste verantwoording van zijn werkzaamheden zal afleggen.

Noteert u deze datum alvast in uw agenda? Dit actueel dispuut over de didactiek van onze vakken zal de moeite van het bijwonen waard zijn!

Namens de Denktank en de besturen van NVTO en VLBV

Cultuur Leert Anders II

vo **Thea Vuik**

'En leer van anderen', fantaseer ik er zelf bij. Dit moet een belangrijke aanzet geweest zijn voor het Steunpunt CultuurProfielScholen (CPS) om een (tweede) conferentie te organiseren over het 'hoe en waarom' van leren met cultuur. De conferentie werd 17 december 2008 niet alleen goed bezocht door vertegenwoordigers van deze gekeurmerkte scholen, maar vooral ook door veel andere belangstellenden.

Tijdens de bijeenkomst in Ede werd er werkelijk geleerd van elkaar: dankzij een boeiend relaas van Barend van Heusden over het onderzoek naar een goede onderbouwing van een leerlijn cultuur, maar ook door het ruime aanbod aan workshops en discussierondes.

We beginnen de dag met een openingswoordje van dé twee vertegenwoordigers van het Steunpunt CPS: Antoine Gerrits en Astrid Rass. Een bijdrage van hen is te lezen in deze Kunstzone. Daarna neemt Barend van Heusden het over in zijn presentatie met als titel *Cultuur in de spiegel. Naar een doorlopende leerlijn geïntegreerde cultuureducatie*. Van Heusden is als hoofddocent Kunsten, Cultuur en Media van de Universiteit van Groningen verantwoordelijk voor dit zojuist gestarte onderzoek. Het onderzoek wordt vanwege een veelheid aan vragen vanuit het veld opgezet in nauwe samenwerking met de SLO. Financieel wordt het omarmd door het VSB Fonds en het ministerie van OCW.

Van de schoonheid en de troost

Van Heusden verduidelijkt met zijn presentatie het doel om tot dit onderzoek te komen. Het moet in open samenwerking met het onderwijsveld tot de ontwikkeling van een theoretisch kader leiden. Vervolgens wil hij een raamleerplan ontwerpen voor een doorlopende leerlijn geïntegreerde cultuureducatie. Cultuur laat zich niet zo duidelijk omschrijven. Is iets nu kunst of niet? Wel handig zo'n vaagheid: dat biedt de politiek veel mogelijkheden. Vanuit het neoliberalisme bijvoorbeeld wordt cultuur economisch ingezet. Er is creativiteit nodig om tot een hoger bruto nationaal product te komen. Het onderwijs daarentegen gebruikt cultuur als middel om de identiteit te vergroten.

Het is de bedoeling dat de verschillende aspecten van cultuureducatie in één systematisch kader worden beschouwd: in een voor alle betrokkenen vanzelfsprekend onderling verband. Dit onderzoek zal een raamwerk proberen te vormen waarin voorwaarden aangegeven worden. Het didactische aspect wordt hierbij terzijde geschoven. Dat wordt teveel en moeten de scholen uiteindelijk zelf gaan invullen. Wat zijn de uitgangspunten van het onderzoek? Van Heusden heeft het over de 'wetenschap' dat je niet alleen in je herinnering leeft. Je moet je niet laten raken door het verster-

nende effect van de herinnering zoals de mythe over Medusa ons leert. Herinneringen moeten voortdurend 'verwerkt' en gebruikt worden om met veranderingen om te gaan en dat doe je onder andere door kunst. Je gebruikt de herinnering om de werkelijkheid vorm te geven. Dit is een cognitief proces, waarin de emotie als motor fungeert. Een actief proces van waarneming, verbeelding, conceptualisering en analyse. Dan komt het troostende: we mogen schoonheid weer mooi vinden. We worden afgeleerd om op schoonheid te letten - vooral op de academies. Maar volgens van Heusden is schoonheid een aspect van alle cultuur. Hij haalt er het (inmiddels gescheiden) kunstenaarsduo Komar en Melamid bij die zo'n 10 jaar geleden een verbazingwekkend onderzoek heeft verricht naar wat men mooi en wat men lelijk vindt in een schilderij. En dit in een heleboel landen. De interessante conclusies zijn op hun website www.komarandmelamid.org te vinden.

Als laatste uitgangspunt heeft van Heusden het over het zelfbewustzijn (al of niet collectief) waar cultuureducatie op de ontwikkeling hiervan moet aansluiten. En dat dit cultureel zelfbewustzijn vorm kan krijgen in en met verschillende media werd mij in ieder geval meer dan duidelijk na dit inspirerende verhaal. Alweer een pleidooi voor één (geïntegreerd) kunstvak als eindexamenvak?

Presentaties

Met mijn 'balboekje' op zak kan ik al bladerend kiezen naar welke workshop ik wil. Het zijn er talloze en dat maakt het moeilijk. Gelukkig is er voor de middag nog een keuzemogelijkheid gepland.

Hoe maak je een visie op cultuureducatie?: Hoe maak je een cultuurprofielplan?: Hoe geef je elkaar feedback met behulp van de methodiek van 'critical friends'? : Hoe pak je het hele 'culturele proces' planmatig aan?: Hoe navigeer je als cultuurcoördinator het proces naar cultuurprofilering?: Wat zou het cultuurprofielgoal voor jouw school kunnen zijn?: Hoe is schoolbranding gerelateerd aan cultuurprofilering?: En hoe kunnen leerlingen ook in andere vakken - in de context van kunst en cultuur - leren... Veel vragen die ieder voor zich als thema dienen voor een workshop.

Tussen de twee workshoprondes door is er nog meer te kiezen: de discussies waarin je actief kunt deelnemen.

Astrid Rass en Antoine Gerrits
Foto: Meline Nabuurs

Barend van Heusden
Foto: Meline Nabuurs

Voorbeelden daarvan zijn:

- *Cultuur, kunst of kwaliteit: wat kan kunsteducatie tweebrengen in CultuurProfielScholen?*
- *Een CultuurProfielSchool kent parels. Hoe moet de ketting eruit zien?*
- *Draagvlak: hoe zie je dit?*
- *Hoezo LOOK?*

Ik schuif aan bij *Uit onderzoek blijkt dat 46% van de vo-scholen is of lid wil worden van de Vereniging CultuurProfielScholen. Is dit een wenselijke ontwikkeling?*, omdat ik verwacht dat deze discussie het wezenlijke van het 'CultuurProfielSchool zijn' naar boven zal brengen.

'De vraag die je vooraf moet stellen is of kwaliteit eigenlijk *exclusief* moet zijn. 'Nee', antwoordt de een: 'Ook scholen die geen lid zijn, kunnen zich profileren op het vlak van cultuur. Wij hebben een goede naam als cultuurschool en voor de PR is het belangrijk dat we ons hierin onderscheiden. Lidmaatschap van een vereniging kost echter ook tijd en dus geld.' 'Ja', zeggen anderen: 'Het lidmaatschap betekent ook een bepaalde kwaliteit. Zeker als het format helder is. Bij de technasia zie je die helderheid ook terug. Er moet een manier van werken zijn die simpel is en doelgericht.' Gesteld wordt dat begeleiding krijgen als cultuurprofiel school heel waardevol is. Een vereniging zou hiervoor kunnen zorgen. Het delen van kennis zorgt voor die meerwaarde. Duidelijk is dat het klimaat voor het opzetten van cultuurprofiel scholen gunstig is. Profilering wordt aangemoedigd, er is sprake van een marktwerking. Maar scholen zien ook de meerwaarde. De leerlingen presteren op alle terreinen beter. De sfeer is goed, de leraren en leerlingen zijn gelijkwaardig. Als talenten kunnen worden aangesproken, is er ook een sfeer waarin acceptatie goed gedijt. Men stemt in met het feit dat dat in scholen de passie bevordert en daardoor kan iedereen laten zien waarin hij/zij goed is. Een advies naar de vereniging: als de scholen als informatief netwerk functioneren, dan heeft de vereniging een doorverwijsfunctie. Ook is aandacht voor procesbegeleiding belangrijk. En als eindconclusie wordt gesteld dat de vereni-

ging behalve het bekend maken van andere scholen met cultuurprofilering vooral als essentie moet hebben kwaliteit te leveren.'

Natuurlijk zijn we niet naar huis gegaan met pasklare antwoorden. Ieder voor zich moet uit deze dag datgene vasthouden en bij elkaar sprokkelen wat tot zijn/haar eigen waarheid kan leiden. En dat is al een mooie ervaring op zich. Zoals van Heusden het deze dag nog verwoord heeft: harmonie, eenheid met variatie (patronen), contrast, geprononceerde vormen, puzzelen, symmetrie, overzicht, ... Dat maakt schoonheid toch wel tot een heel aangenaam iets.

Workshop
Foto: Meline Nabuurs

Vacatures CEVO

De Centrale Examencommissie Vaststelling Opgaven vwo, havo, vmbo (CEVO) coördineert de werkzaamheden rondom de centrale examens in het vwo, havo en vmbo. Zij heeft drie hoofdtaken:

- vaststellen van de centrale examens;
- specificeren van de exameneisen in syllabi voor het centraal examen;
- verder ontwikkelen van de centrale examens.

De examens worden geproduceerd door Cito, bij de syllabi speelt SLO een rol.

De CEVO bestaat uit vaksecties, gegroepeerd in clusters, een algemeen bestuur en een bureau.

De taak van een CEVO-vaksectielid voor onderstaande vacatures

- meewerken aan de constructie-opdracht aan het Cito voor de examens;
- vaststellen van deze examens;
- adviseren over de normering van deze examens;
- beoordelen van de concept-syllabi.

Per 1 januari 2009 is er in de CEVO-vaksectie **tekenen, handenarbeid en textiele werkvormen vwo/havo** een vacature, die op voordracht van de NVTO en de VLBV vervuld kan worden.

Functie-eisen

- heeft relevante leservaring in eindexamenklassen, bij voorkeur handenarbeid vwo;
- heeft eerstegraads bevoegdheid voor een of meer beeldende vakken;
- is uitstekend theoretisch (kunsthistorisch en -beschouwend) onderlegd;
- kan in principe vrijgeroosterd worden op vrijdag.

Sollicitatie

U kunt uw sollicitatie richten aan:
Renda Wolthaus, secretaris NVTO.
Mailadres: secretaris@nvto.nl.
Uw sollicitatie dient uiterlijk 11 februari in ons bezit te zijn.

Nadere informatie

Meer weten over de CEVO? Kijk op www.cevo.nl.

Honorering

Voor het schooljaar 2008/2009 is de omvang van deze taak 144 uren op jaarbasis.

Per 1 augustus 2009 zijn er in de CEVO-vaksectie **beeldende vakken vmbo** twee vacatures, die op voordracht van de NVTO en de VLBV vervuld kunnen worden.

Functie-eisen

- geeft les aan eindexamenkandidaten beeldende vakken vmbo;
- heeft relevante leservaring in eindexamenklassen vmbo;
- is bevoegd voor een of meer beeldende vakken;
- bij voorkeur zou een van de kandidaten affiniteit moeten hebben met audiovisuele vormgeving en een met handenarbeid dan wel textiele werkvormen;
- is uitstekend theoretisch (kunsthistorisch en -beschouwend) onderlegd;
- is inhoudelijk gericht;
- is taalvaardig;
- kan in principe vrij geroosterd worden op maandag.

Honorering

Voor het schooljaar 2008/2009 is de omvang van deze taak 130 uren op jaarbasis.

Sollicitatie

U kunt uw sollicitatie richten aan:
Jan Verschaeren, secretaris VLBV.
Mailadres: info@vlbv.nl.
Uw sollicitatie dient uiterlijk 15 februari in ons bezit te zijn.

Nadere informatie

Meer weten over de CEVO? Kijk op www.cevo.nl.

In de tot theater omgebouwde metselloods werken leerlingen van klas 3 en 4 van *Het Goese Lyceum* aan theaterproducties. Een heel bijzondere opdracht was het maken van een voorstelling voor een internationaal scholierentheaterfestival in Griekenland. Dramadocente Josien de Graaf doet verslag.

Zie ook Kunstzone 5-2005, pagina's 2 t/m 5: *Het Goese Lyceum, Portret van dé Zeeuwse cultuurprofielschool* door Yvonne Lebbink en Paul Sonke.

We waren net echte sterren! Vmbo-theater in Griekenland

Josien de Graaf

Het was er gemiddeld dertig graden, de Griekse taal bleek onleesbaar en het communiceren gebeurde met handen en voeten. Maar het optreden voor een volle zaal scholieren door leerlingen van *Het*

Goese Lyceum werd een groot succes. Deze cultuurprofielschool bezit in Goes twee vestigingen. Behalve de locatie Van Dusseldorpstraat met onder meer de kunst- en cultuurklassen is er op locatie Bergweg de *VMBO-Theaterschool*.

Repetities voorafgaande aan de reis.
Foto: Jeroen van Opstal

Selina

Ik speelde in het stuk de rol van het bange meisje. Ik vond het heel leuk in Griekenland! Wat vond ik het leukste? Ik vond het leuk dat iedereen zo leuk contact had met elkaar. Ook al spraken we allemaal een andere taal. Ook nu hebben we nog contact via de mail. Wat ik ook super leuk vond was het vliegen! Ik had nog nooit gevlogen en ik vond het erg leuk! Ook vond ik het leuk om dingen te leren en te bekijken in Griekenland. Het allerleukste vond ik hoe ze op ons toneelstuk reageerden. Dat vond ik zo leuk! We waren net echte sterren (haha). We moesten zelfs handtekeningen op armen schrijven!

Eerst bellen met Griekenland. En dan heel veel mailen. En dan maar hopen dat je wordt uitgekozen... Eind mei kregen we het verlossende woord. Onze school was gekozen uit zes Nederlandse middelbare scholen.

Hoe komt een vmbo-school uit Goes op dit festival terecht? Het antwoord is heel eenvoudig. We hebben de VMBO-Theaterschool, en als er dan een oproep komt om deel te nemen aan een Europees theaterfestival, dan ga je als afdeling meteen aan de slag.

Voorstelling in Griekenland
Foto: Jeroen van Opstal

Voorstelling in Griekenland
Foto: Jeroen van Opstal

Het winnende achttal
Foto: Jeroen van Opstal

Op excursie
Foto: Jeroen van Opstal

De andere deelnemende landen waren Tsjechië, Roemenie, België, Griekenland en Duitsland.

Alle leerlingen uit de theaterklassen 1 t/m 3 werden uitgenodigd om mee te doen met de auditie op Het Goese Lyceum. Ten eerste moesten de leerlingen een theatrale manier bedenken om te laten

zien wat je zou doen als je de baas was van het land. Tevens leerden de leerlingen een gedicht uit het hoofd. Uiteindelijk rolden daar de acht spelers uit.

Met hen ging ik in de laatste week van de zomervakantie aan de slag met als uitgangspunt het materiaal van de audities. Jongeren willen een heleboel aan de wereld verbeteren. Zij willen geen oorlogen meer en geen armoede. En wel aandacht voor het milieu. Kortom, *Grote idealen* was een mooi thema om mee te werken. Ik koppelde deze idealen aan 'kleinere' zaken. Want hoe verbeter je de wereld als je gepest wordt? Hoe pak je het aan als je bang bent voor vieze kleren en wat doe je als er echt gevaar dreigt?

Omdat aan het festival diverse Europese landen zouden deelnemen, koos ik voor een beeldende en muzikale voorstelling. De improvisaties groeiden uit tot een verhaal over grote en vooral kleine heldendaden zoals lachen met en om elkaar, troost bieden, vriendschap onderhouden en jezelf wegcijferen voor de ander. Allemaal willen ze een held zijn zoals Superman of Superwoman. Maar onderlinge strijd en allerlei moeilijkheden maken het moeilijk om iets te bereiken. Moet je bijvoorbeeld die zwerver helpen of kun je er beter met een grote boog omheen lopen? Kortom, om de wereld te veranderen moet je bij jezelf beginnen. In een decor dat bestaat uit acht klapstoelen veroveren de acteurs dan ook al

Jasper

Wat ik het allerleukste vond van Griekenland waren toch wel de optredens! Omdat we zoveel positief commentaar kregen en omdat iedereen wel een beetje fan was, haha. Dat heeft toch ook wel heel veel indruk bij mij gemaakt. Toch ook omdat het eigenlijk mijn echte eerste stuk was, maar de natuur daar in Griekenland en de cultuur heeft toch nog wel de meeste indruk gemaakt. Ik denk dat ik eigenlijk niks van dit hele avontuur snel zal vergeten, omdat het zo geweldig was. Maar ik heb daar in Griekenland wel gezien dat mijn Engels niet zo goed was en ik denk dat dat daar wel vooruit is gegaan, maar in het stuk heb ik wel geprobeerd niet zo veel naar anderen te kijken en dat is me denk ik wel redelijk gelukt. Dus heb ik er weer enorm van geleerd!

spelend, zingend én dansend de wereld. Het ene moment vormen de stoelen een berg die beklommen moet worden. Het andere moment is het een smal bergpaadje. En wanneer je als Superman er je mantel overheen legt, heb je een prima tentje!

Op 31 oktober was het zover en vlogen

we met acht opgewonden leerlingen en hun vier begeleiders naar Athene en reden vervolgens naar de nabij gelegen stad Illoupoli. Het contact met de deelnemers van de andere landen liep in het begin moeizaam, maar de workshops en vooral ook de nachtelijke ontmoetingen bij het zwembad van het hotel zorgden ervoor dat het later stukken beter ging.

De voorstellingen hadden soms een speciale ondertiteling nodig. Tsjechië bijvoorbeeld had een sprookje gemaakt waarin heel veel gesproken werd. Doordat de teksten razendsnel voorbij kwamen, was het moeilijk te volgen. Het lage spel-niveau maakte het er ook niet makkelijker op. Er werd veel heen en weer gedribbeld en er was weinig fysiek spel. De Roemenen speelden hun voorstelling in het Engels. Hierdoor was deze veel beter te volgen voor iedereen. Zij hadden drie losstaande scènes gemaakt, die met veel humor en energie werden gespeeld. Daar was duidelijk een goede regisseur op losgelaten.

De Duitse bijdrage viel tegen. Een erg kort 'toneelstukje' met een nogal duidelijk erop geplakte moraal. Van de tien spelers was de helft 'behang.' Toch jammer als je zo'n reis maakt en je mag alleen maar 'buschauffeur' zijn.

De Belgen hadden het moeilijk. Hun jonge regisseur had een novelle bewerkt. Een verhaal dat over de hoofden van de spelers heen gemaakt was. Misschien omdat het om een

atheneum ging? Alles bij elkaar een te intellectuele benadering voor deze groep. De Griekse bijdrage viel tegen. Heel veel spelers die een musical speelden. Maar het verhaal was langdradig en er viel weinig spektakel te zien. En ook weer heel moralistisch. Wij zijn allemaal samen. We moeten één gelukkige familie zijn...

Maar hoe verging het ons? Een heleboel 'open doekjes' en veel gejuich na afloop. De zaal brak de tent zowat af! Onze kinderen waren echte helden geworden. Deze heldenstatus is onze leerlingen heel goed bevallen. Overal waar ze kwamen, werden ze met applaus begroet. Een ervaring die ze nooit meer zullen vergeten. Ik heb bij de deelnemende landen grote verschillen geconstateerd in hoe er naar theater gekeken wordt. Wat opviel, was dat er over het algemeen geen vernieuwende theatervormen waren gekozen. Misschien alleen in de Belgische bijdrage. Maar als een voorstelling niet echt door de spelers gedragen wordt, zie ik persoonlijk liever een traditioneel verhaal waar de kinderen in elk geval weten wat ze staan te doen. Zoals de voorstelling van Tsjechië.

Wat ook erg veel indruk heeft gemaakt, is het bezoek aan een Grieks gastgezin. In groepjes van twee of drie leerlingen werden we ondergebracht bij verschillende gastgezinnen. Een hartverwarmende ervaring en met heel erg lekker eten. Het was ook duidelijk goed voor het Engels van de

leerlingen. Ze ontdekten dat er heel veel kinderen waren die de taal nauwelijks spraken wat hun zelfvertrouwen versterkte. Ook de vele goed georganiseerde tripjes naar de rijke Griekse cultuur waren geweldig.

De docenten van de andere landen waren heel erg te spreken over de Nederlandse bijdrage en over onze leerlingen. Ze constateerden dat wij Nederlanders prettig met elkaar omgingen.

Dat was niet bij allen het geval. De afstand tussen de Duitse leerlingen en hun begeleiding was heel groot. Ze werden stevig onder de duim gehouden. Maar dat weerhield ze er gelukkig niet van om nachtelijke ontmoetingen bij het zwembad met onze leerlingen te hebben. Want jongeren blijven jongeren. De meeste aansluiting vond onze groep met de Belgen en de Tsjechen. Daaruit zijn heel wat vriendschappen ontstaan.

Het afscheid was dan ook dramatisch. Veel tranen. Veel beloftes. In elk geval gaat onze school in mei een uitwisseling organiseren. De Belgische groep van Franstaligen uit de omgeving van Luik en de Duitse groep uit Aken hebben beiden aangegeven erg graag een bezoek te brengen aan Zeeland. We hopen dat ook de Tsjechische groep kans ziet om te komen. Maar dat is misschien een te lange reis.

VMBO-Theaterschool

De *VMBO-Theaterschool van Het Goese Lyceum* is op het niveau van de basisberoepsgerichte, de kaderberoepsgerichte en de gemengde leerweg. In klas 3 en 4 wordt er gewerkt met de dans, drama, theatertechniek en evenementenorganisatie. Naast deze vakken die zij als ondersteuning voor het maken van producties volgen, maken de leerlingen culturele presentaties en theatervoorstellingen. Zowel voor interne als externe opdrachtgevers zoals bibliotheek, basisschool en peuterspeelzaal. Het programma is intersectoraal wat inhoudt dat leerlingen examen doen in het intersectorale programma *Dienstverlening en techniek of Dienstverlening en commercie*. Hiermee is een breed scala aan vervolgoopleidingen mogelijk. Ook in het eerste en tweede leerjaar wordt op Het Goese Lyceum aandacht besteed aan het ontwikkelen van de creatieve en artistieke talenten. Het vakgebied *Kunst & cultuur* biedt de mogelijkheid kennis te maken met audiovisuele vormgeving, beeldende vormgeving, dans, drama, toneel en muziek. Tijdens de keuzewerktijd worden de leerlingen bovendien in de gelegenheid gesteld op basis van eigen interesses extra workshops te kiezen.

Meer informatie: www.gllb.nl -> Opleidingen -> Theaterschool -> Verder.

Cultuurcoördinator als spin in het web

vo **Jan van Gemert**

Als een school besluit om cultuureducatie tot speerpunt te maken van de school en daarbij ook het predicaat *Cultuurprofiel*school van de VCPS (Vereniging

***CultuurProfielScholen*) wil binnenhalen, is er meestal al veel gebeurd. De keuze is voorafgegaan aan een verkenning van de winst die een dergelijke certificering biedt voor de school. Een zelfevaluatie heeft geleid tot een zicht op de sterke en zwakke kanten. Maar dan zijn er nog allerlei opties.**

Als duidelijk is dat je al heel ver bent als school, staat niets in de weg om direct een verzoek om erkenning aan te vragen. Maar in andere gevallen verdient de gewenste profilering extra aandacht. Dit vraagt van de cultuurcoördinator niet alleen om een taakuitbreiding, maar vaak ook om nieuwe competenties. Ook kan daarom gekozen worden voor een andere persoon die juist als coördinator en kartrekker optreedt, los van de cultuurcoördinator. Daarom komen in dit artikel beide benamingen voor.

Keuzes maken

Tijdens de conferentie *Cultuur leert Anders II* op 17 december 2008 werden kwaliteiten genoemd die je als coördinator moet hebben bij het opzetten van een cultuurprofiel: kunnen organiseren, een visie ontwikkelen, keuzes maken, communiceren, motiveren, budget beheren, enthousiasmeren, initiatieven nemen, verbinden, netwerken, out-of-the-box-denken, flexibel zijn, onderhandelen en overzicht houden. Een hele waslijst die nog losstaat van de feitelijke taken die er liggen. Er moet bijvoorbeeld een beleidsplan zijn voor cultuureducatie ofwel het cultuurprofielplan. Er is overleg nodig met externe organisaties en een onderwijsprogramma. Hiervoor is echter geen kant-en-klaar-handleiding, want elke school maakt eigen keuzes. Wanneer gekozen wordt voor een schoolbrede benadering, dan worden heel andere kwaliteiten gevraagd dan wanneer er binnen een schoolstroom een profilering komt of er gekozen wordt voor talentontwikkeling, waardoor bijvoorbeeld de samenwerking weer andere accenten krijgt. Samenwerking met een plaatselijke instelling voor cultureel erfgoed betekent meestal wat anders dan de samenwerking met een dansopleiding.

Betrokkenheid

Geruststellende gedachte kan zijn dat deze taken niet alleen door de cultuurcoördinator hoeven te worden uitgevoerd. Ook collega's en de schoolleiding nemen taken op zich. Het kan handig zijn om hierover al snel duidelijkheid te verkrijgen. Door het ontwikkelnetwerk van cultuurprofiel scholen is een checklist gemaakt die door zowel de schoolleiding als door de cultuurcoördinator wordt ingevuld. Dit overzicht dient vervolgens als basis om de taken te verdelen. Ook in de wijze van interne samenwerking zijn er verschillen per school. Bij

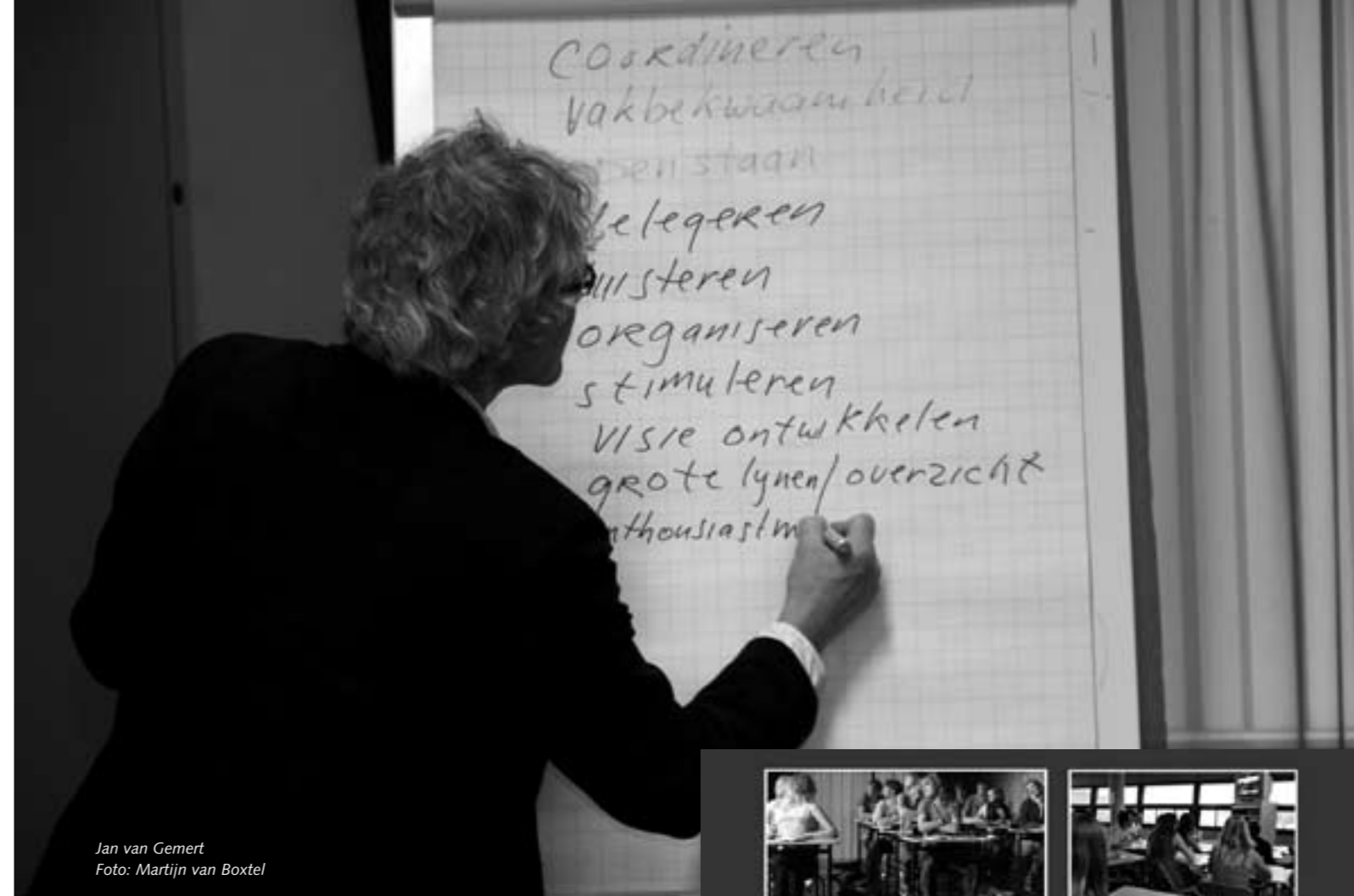
het ontwikkelen van een cultuurprofilering gaat het in feite om een onderwijsinnovatie en de visies op de aanpak van vernieuwingen verschillen per school. Er wordt door scholen zowel gekozen voor een benadering waarbij initiatieven meer vanuit een topdown-benadering plaatsvinden als waarbij deze vanuit de docenten komen. In de aandacht staat momenteel het uitgangspunt van 'gedeeld eigenaarschap', waarbij zowel docenten als schoolleiding zich eigenaar voelen en ook eigenaar zijn van de vernieuwingen. Hierdoor wordt ook de betrokkenheid van allen versterkt. Welke opties ook gekozen worden, de kartrekkers kunnen zich voorbereiden aan de hand van de volgende vragen.

Wat moet er gebeuren?

De VCPS heeft een aantal criteria opgesteld die tijdens de toelatingsprocedure aan de orde komen. Een belangrijk onderdeel is het cultuurbeleidsplan, of beter het cultuurprofielplan, waarin staat waar de school voor staat en waarheen deze wil groeien.

In de eerste plaats is het voor dit plan belangrijk om te weten waarom gekozen wordt voor een cultuurprofiel. De visie moet duidelijk worden en de meerwaarde voor de leerlingen moet zichtbaar zijn. Als coördinator moet je voor ogen zien waarnaar gestreefd wordt. Ook is er veel tijd nodig om gezamenlijk de ideeën te onderzoeken waardoor uiteindelijk iedereen achter de gekozen doelen staat. Een schooleigen cultuurprofiel doel zorgt ervoor dat de school onderscheidend kan zijn.

Vervolgens gaat het in het cultuurprofielplan om de vraag wat je gaat doen en wanneer. In de visitatie die vooraf gaat aan het verlenen van het predicaat cultuurprofiel school, wordt daarom het programma onder de loep genomen. Behalve een goed curriculum voor de kunstvakken en het merendeel van de overige vakken moet er ook een goed plan zijn voor de activiteiten buiten het curriculum. De invulling hangt helemaal af van het gekozen profiel. Als gekozen is voor een breed profiel, zal cultuur in alle vakken terugkomen. Bij talentontwikkeling ligt er ook veel nadruk op de samenhang in de kunstvakken. Inderdaad, *samenhang* is hierbij een sleutelwoord en didactisch inzicht is onontbeerlijk om dit te bewerkstelligen.

Jan van Gemert
Foto: Martijn van Bostel

Samenwerking

Met wie werk je samen? De volgende stap is het in beeld brengen van de samenwerkingspartners. Het gaat om structurele samenwerking met meerdere culturele instellingen of personen uit de wereld van kunst en cultuur. Soms kan de keuze voor een profilering betekenen dat de banden met bepaalde instellingen geïntensiveerd worden. Zo werkt bijvoorbeeld het *Roelof van Echten College* in Hoogeveen nu samen met *Artez Hogescholen* om voor de muziekvakken een doorlopende leerlijn te realiseren.

Hoe ga je dit alles doen? In het cultuurprofielplan gaat het nu om vragen als hoe je de ontwikkelingen communiceert, hoe het draagvlak binnen de school eruit ziet en hoe evaluatie plaatsvindt. Met name het draagvlak is ook voor de coördinator van wezenlijk belang. In ieder geval moet dit er zijn bij het management en bij de betrokken vakken. Maar ook leerlingen moeten betrokken zijn in dit proces.

Tijdsfactor

Duidelijk moge zijn dat om erkenning als cultuurprofiel school in de wacht te slepen er een proces in gang wordt gezet dat tijd nodig heeft en waarvoor ook niet één route te omschrijven is. De 22 scholen die nu in het ontwikkelnetwerk deelne-

Bron: Steunpunt
CultuurProfielScholen

men, realiseren zich dat ook. Daarom is het ook moeilijk om aan te geven welke tijdsinvestering het vraagt van de betrokkenen en met name van de coördinator. Dit is afhankelijk van de grootte van de school, de gemaakte keuzes en hoever de school is. Een inventarisatie leerde dat scholen tot maximaal tien taakuren hiervoor uittrekken. Goed is als de coördinator voor iedereen herkenbaar is als de rots in de branding. Een duidelijke taakomschrijving is belangrijk. Om deze taakomschrijving te maken komt een definitieve versie van de eerder genoemde checklist beschikbaar.

Bronnen

VCPS: *Visitatie cultuurprofiel scholen*, december 2008

Ontwikkelnetwerk Cultuurprofiel scholen: *Checklist taken cultuurcoördinator*, november 2008

Nieuwe Media op het Dominicus College

Joost de Laat

Als je het *Dominicus College* te Nijmegen op een willekeurig moment binnenloopt, is het niet ongewoon om overal in de school groepjes leerlingen bezig te zien met een foto- of videocamera en statief om opnames te maken. Sinds het schooljaar 2006-2007 staat *Nieuwe Media* als vak op het rooster van het eerste en tweede jaar havo en vwo en het is niet meer weg te denken in een aantal vakken, projecten en buitenschoolse activiteiten.

Start en aanloop

De bijzondere aandacht voor *Nieuwe Media* begon op het Dominicus College in het schooljaar 2002-2003 met het project <<www.itsmylife.nl>>. In dit zeer ambitieuze project maakten de leerlingen van een 3-havo klas een website waarin zij een beeld gaven van zichzelf, hun leven en dromen met behulp van foto's, filmpjes en gedichten. De diversiteit aan activiteiten tijdens dit project, zoals praktische foto- en videoworkshops, de lessen mediawijsheid 'avant la lettre', de samenwerking met culturele instellingen en het zelf maken van een installatie onder leiding van een interaction designer bepaalt nog steeds de brede visie op de wijze waarop we op het Dominicus College ermee willen werken. Over dit project is in Kunstzone 10-2003 een uitgebreid artikel verschenen.

Dit project heeft zoveel knowhow opgeleverd dat in de jaren erna op school in de vakken (Nederlands, geschiedenis, ckv, verzorging) en projectdagen verschillende Nieuwe Media-projecten werden ontwikkeld of in samenwerking met instellingen buiten school werden uitgevoerd. Nieuwe Media was gaandeweg niet meer weg te denken op onze school. Van al deze projecten staat een uitgebreid verslag op de website van de school.

Toen in het schooljaar 2005-2006 de docent muziek vertrok, kregen een aantal docenten beeldend en ckv de kans een half jaar een pilot Nieuwe Media te ontwikkelen, uit te voeren en te evalueren. Dit was zo succesvol dat vanaf het schooljaar 2006-2007 de eerstejaars 2 lessen per week en sinds 2007-2008 de tweedejaars 1 lesuur per week Nieuwe Media op het rooster hebben staan. Hiervoor was een aanpassing van de lessentabel nodig. Uiteindelijk is het ook 'ten koste' van andere meer traditionele kunstvakken gegaan. De docenten Nieuwe Media zijn allen kunstvakdocenten beeldend en drama.

Waarom Nieuwe Media in onderbouw?

De meeste leerlingen presenteren nog steeds de resultaten van hun werk in een schriftelijk werkstuk. Echter, de laatste jaren zijn de mogelijkheden sterk toegenomen om met digitale middelen jezelf en je werk op een meer eigentijdse wijze te presenteren. Niet met woorden, maar ook met beelden kun je veel vertellen. Een sterke praktische basis om beelden te maken is belangrijk en daarvan heb je je hele verdere (school) leven profijt.

En we leven in een mediacultuur. Vooral jongeren maken volop gebruik van nieuwe media. In hun vrije tijd is het gebruik van allerlei vormen van nieuwe media gemeengoed. Waarom maken we hiervan op school niet meer gebruik?

Door de overrompelende aanwezigheid en de complexiteit van de beeldcultuur is het wel belangrijk om te leren kijken en beelden kritisch te leren begrijpen en te gebruiken. De school heeft daar een taak in.

Vanuit de visie van de school op het onderwijs is het zeer belangrijk dat in dit vak in de onderbouw een aantal algemene leervaardigheden zeer nadrukkelijk aan bod komen, zoals samenwerken, organiseren, plannen, onderzoeken, reflecteren en presenteren. Vandaar dat we op het Dominicus College in de onderbouw het vak *Nieuwe Media* aanbieden.

Programma

In het eerste leerjaar krijgen de leerlingen het vak 2 lessen per week en in het tweede leerjaar 1 lesuur per week. In deze lessen staan naast de algemene leervaardigheden, *fotografie* (beeldaspecten), *film* en *mediawijsheid* centraal.

Na een eerste kennismaking met Nieuwe Media en de geschiedenis en ontwikkeling van de media gaan we in op de rol van Nieuwe Media in het dagelijkse leven van de leerlingen. De leerlingen houden een dagboek bij van hun media-activiteiten en we bespreken hun ervaringen.

De vakinhoudelijke aandacht voor Nieuwe Media gaat in het eerste halfjaar van het eerste leerjaar over 'leren kijken'. Zeker in de beeldcultuur van vandaag is het analyseren en begrijpen van beelden belangrijk. Kortom, aandacht voor visuele geletterdheid. We werken hieraan in het blok fotografie. Leerlingen leren beeldaspecten herkennen en hun werking te begrijpen. Tevens kunnen de leerling deze beeldaspecten toepassen in hun eigen opdrachten en fotowerk.

In het filmblok komen het filmen van een persoonlijke presentatie, het maken van een reclamefilm en van een nieuwsitem of -reportage aan bod. We onderzoeken de relatie met ons dagelijkse leven en de eigen ervaringen. We onderzoeken wat belangrijk is bij een film en hoe je een film, reclamespot, nieuwsitem of -reportage stap voor stap opbouwt. We besteden aandacht aan de (manipulerende) werking en het effect van reclame en nieuws op de kijker. De leerlingen doorlopen het filmproces van voorbereiden, filmen en monteren driemaal. De nieuwsitems en -reportages die door onze school verzorgd

worden, worden gebruikt in de tv-uitzendingen van S-TV bij TV Gelderland.

In het tweede leerjaar starten we opnieuw met het eigen media-gebruik en schenken we aandacht aan de risico's (cyberseks, veilig internetten, google-generatie, knip & plak-generatie, openbaar & privé, enzovoorts) en het gevaar van manipulatie door beeldbewerking.

We onderzoeken het manipuleren/photoshopen van foto's (privé, in de reclame, het nieuws en in de kunst), hebben het over de waarheid van het beeld, de visie van de maker, de manipulerende werking. In dit blok gaan de leerlingen ook zelf aan de slag met Photoshop en het presenteren van hun werk. In het 2½ maand durende blok film wordt toegewerkt naar een volledig journaal rondom de school of een thema-uitzending van 20 minuten op de regionale tv-zender TV Gelderland. Onderzoeken, plannen, samenwerken en kiezen binnen een redactieteam en vervolgens presenteren, opnemen en monteren tot een gezamenlijk eindresultaat: 20 minuten televisie.

Vervolg

Meer en meer zien we leerlingen vanuit eigen initiatief en sterk aangemoedigd door het team Nieuwe Media-docenten aan de slag gaan met het gebruik van fotografie, film en beeldbewerking:

- tijdens de maatschappelijke stages worden videoverslagen gemaakt;
- tijdens een reis naar Japan werd door leerlingen een videodagboek bijgehouden;
- de gehandicapte leerlingen van een afdeling van onze school maken een documentaire als onderdeel van een integratieproject;
- tijdens de lessen Verzorging maken leerlingen foto's, filmpjes en podcasts om hun resultaten te presenteren;
- leerlingen maken PowerPoint-presentaties waarin geluid, beeld en vormgeving samen komen;
- in de lessen Klassiek worden verhalen vertaald in film;
- in de lessen Frans werken de leerlingen aan een soap;
- een groepje leerlingen gaat aan de slag om met VJ-software hun eigen VJ-presentatie voor een schoolfeest voor te bereiden;
- als onderdeel van een kerstvoorstelling werden animaties gemaakt;
- een mentor begint met een klassenblog.

In het kader van het profielwerkstuk worden in samenwerking met TV Gelderland de 'levende herinneringen' van mensen aan de Tweede Wereldoorlog op film vastgelegd. De interviews van jongeren met deze mensen blijken van bijzondere waarde voor beiden.

Informatie

Meer informatie over Nieuwe Media op het Dominicus College vind je op:

- www.dominicuscollege.nl/nieuwemedia
- www.dominicuscollege.nl/film
- <http://dominicus.s-tv.nl>
- www.youtube.nl/nieuwemedia

Informatie over het project <<www.itsmylife>> vind je op:

- www.dominicuscollege.nl
- <http://itsmylife.foi.nl>
- www.cultuurplein.nl/vo/praktijk/praktijkbeschrijvingen/projectvoorbeelden

Collega's vragen om hulp en binnenkort starten korte cursussen voor collega-docenten om kennis te maken met deze technieken. Een multimedia-site binnen onze elektronische leeromgeving bevat talloze handleidingen, hulpfiles, online cursussen en suggesties om zelf aan de slag te gaan, zowel voor leerlingen als voor docenten. In de lessen kvv in 4-havo en 4-atheneum is meer en meer de aandacht komen te liggen op film: film als kunstvorm, de speelfilm, de experimentele film en de documentaire. Dit is op onze school een voor de hand liggende ontwikkeling. Naast aandacht voor het kijken, analyseren en ervaren van film, verdiepen de leerlingen zich in de filmgeschiedenis, filmtheorie, de filmtaal en de filmvormgeving. Film als kunstwerk is het uitgangspunt. Gedurende enkele maanden werken ze in een filmproductiegroep aan een eigen speelfilm of documentaire. Opnieuw zijn ook organiseren, plannen, reflecteren en presenteren belangrijke algemene leervaardigheden die verder ontwikkeld moeten worden. In een eigen door de leerlingen georganiseerd schoolfilmfestival worden de films geselecteerd voor landelijke filmfestivals als *Expose Your Talent* of het *Nationaal Filmfestival voor Scholieren (NFFS)*.

S-TV

In het voorjaar van 2008 is gestart met een samenwerking tussen *Omroep Gelderland/S-TV* en het Dominicus College. Op een speciaal ingericht videoplatform van S-TV kunnen leerlingen en docenten de door hen gemaakte filmopnamen plaatsen om deze te delen met leerlingen, docenten, ouders en andere geïnteresseerden. Zo ontstaat een exclusieve TV-zender van het Dominicus College: <http://dominicus.s-tv.nl>. In de lessen Nieuwe Media worden in samenwerking met Omroep Gelderland de basisvaardigheden hiervoor geleerd in samen ontwikkelde lesmodules. Speciale reportageteams verzorgen met enige regelmaat nieuwsitems en korte reportages en brengen zo nieuws en andere wetenswaardigheden van de school onder de aandacht van medeleerlingen, docenten en hun ouders. Zij zullen met workshops door Omroep Gelderland ondersteund worden. Ook heeft het Dominicus College inmiddels een aantal korte tv-programma op Omroep Gelderland verzorgd. Deze werden gepresenteerd door leerlingen van de school. Op de website van de school zijn deze uitzendingen terug te zien.

Gelders Netwerk Nieuwe Media

In het binnenkort op te starten *Gelders Netwerk Nieuwe Media*, waarvan onlangs de startbijeenkomst geweest is, praten we met scholen, instellingen en producenten over de ontwikkeling van Nieuwe Media binnen het Onderwijs en de wijze waarop scholen, instellingen en producenten elkaar kunnen vinden.

In dit netwerk hopen we tot een uitwisseling van ideeën, leerplannen en leerlijnen te komen, de visie op en de invulling van Nieuwe Media aan te scherpen, mediawijsheid te funderen en tot een samenwerking met instellingen en producenten te komen. Maar ook praktische zaken als de keuze voor camera's, de technische ondersteuning op school, enzovoorts mogen hier aan bod komen.

Hoe bijzonder is een bijzondere school?

Een school met muziek en toch geen muziekschool

vo

Eva Lampe

Deze vraag is voor CSG Bogerman te Sneek simpel te beantwoorden: heel bijzonder.

Bogerman heeft namelijk drie orkesten en een POPkoor. En een speciaal voor de

orkesten gebouwde studio met een speciale uitgang voor het inladen van de instrumenten in de nieuwe instrumentenbus. Het hele instrumentarium en het licht/geluidequipment zijn eigendom van de school. Alle vergoedingen komen in een pot waarmee de onkosten worden betaald.

Als Anne Oosterhaven als 17-jarige scholier op een dinsdagmorgen niet had besloten om te spijbelen, was er misschien nooit een Bogerman Bigband geweest. Hij zag die morgen een concert van een Amerikaanse *High School Bigband* die tijdens een rondje Europa ook Sneek aandeed en hij wist meteen: dat wil ik ook.

Als muziekdocent van Bogerman zag hij zijn kans schoon: in 1984 startte hij de *Bogerman Bigband*. Met succes! Naam en faam van de bigband zijn alom bekend. Met zo'n dertig optredens per jaar tel je ook echt mee in de wereld van de bigbands. En helemaal als je driemaal het *Prinses Christina Jazz Concours* weet te winnen.

Bogerman Bigband

Elke woensdagmiddag repeteert de *Bogerman Bigband*. De band bestaat uit 33 leerlingen van de bovenbouw. En omdat elk jaar leerlingen hun diploma halen, wordt de bigband 'steeds weer opnieuw' opgericht in die zin, dat de opengevallen plekken worden ingenomen door leerlingen van de wachtlijst.

De bigband is letterlijk een Big Band. Deze band is groter dan de reguliere bezetting van een bigband, maar ach, is de filosofie van Oosterhaven: 'Als er zes saxofonisten zitten, en iemand wil zo graag meedoen, wat maakt zeven dan uit, of acht, of negen? Het streven is om elke blaasp partij dubbel te bezetten, zodat er altijd gerepeteerd en opgetreden kan worden. Natuurlijk kunnen er zo ook meer leerlingen meespelen.' Voorop staat het grote plezier in het samenspelen. Maar er zijn wel strakke eisen: muzikaliteit en discipline. Er wordt veel van de muzikanten geëist.

Het is woensdagmiddag. Uit de studio klinkt swingende muziek. Als de muziek stopt, geeft Anne Oosterhaven aanwijzingen:

'We beginnen op 115. Eén, twee, drie, vier. Oké. Pa, ta, ta.' De muzikanten zetten aan. 'Stop. We beginnen opnieuw: one, two, three, four.' Even later: 'Nu is het goed. Mooi. We doen het hele nummer nog een keer.'

Hij telt weer af en even later klinkt de swing door de studio. Saxofoons, trompetten, trombones, ritmesectie en niet te vergeten de prachtige stem van de zestienjarige zangeres Mariëlle Osinga. 'Een groot talent', weet Anne, 'met een aangeboren gevoel voor timing. Zij is zo'n meisje van wie je hoopt dat ze na haar schoolopleiding verder gaat in de muziek. Ze speelt ook heel goed trompet. Echt een multi-talent!'

The Bogy Orchestra

Bogerman staat bekend om de muzikale activiteiten. Er zijn zelfs kinderen die alleen daarom voor de scholengemeenschap kiezen. Naast de Bigband kent de school ook een orkest voor de onderbouw: *The Bogy Orchestra*. Het is een soort van filharmonie. Omdat ook hier het adagium van Anne Oosterhaven geldt: wie mee wil doen, kan meedoen, is het een mega-orkest. Daardoor is de bezetting ongewoon: naast violen ook accordeons, naast hobo's ook trompetten, trombones, saxofoons, klarinetten, dwarsfluiten en uiteraard een ritmesectie.

Deelname is wel aan een maximum gebonden: 55 leden, want 'als we weggaan voor een optreden, kan dit aantal precies in één touringcar en is het daarom goed te behappen.' Elke woensdag komen die leerlingen naar de studio. 'Deze groep leert in twee jaar heel veel. Zoveel dat veel van hen kunnen doorstromen naar de bigband of het kamerorkest. Het orkest heeft vier zangeressen. Het repertoire is helemaal op die leeftijdsgroep afgestemd: jazz, rock, ballads en lekker ook een Jansmitje en een Marcoborsatoetje.'

Bogerman Kamer Orkest

Het derde orkest is het *Bogerman Kamer Orkest*. 'Toen mijn collega Jos van der Zwan, docent Nederlands, met wie ik de muziekactiviteiten begon, om gezondheidsred-

den als trombonist van de bigband stopte, nam hij celloles. Toen stak een oude wens van mij de kop weer op: viool leren spelen. Jos had ook nog een viool thuis liggen, die kreeg ik mee en ik ben op les gegaan. Na enige tijd hebben we het initiatief genomen een kamerorkest op te richten. We hebben nu 13 strijkers, twee hoorns, drie fluiten, drie klarinetten en drie hobo's. Naast het klassieke repertoire hebben we ook een jazz repertoire. Dan breiden we het orkest uit met een ritmesectie.'

Elke donderdag repeteert het BKO in de studio. 'Het is zo leuk om ook klassieke muziek op school te hebben. Met het POPkoor hebben we vorig jaar Vivaldi's Gloria gedaan. Prachtig!'

Bogerman POPkoor

En dan zijn we nu bij het *Bogerman POPkoor*: zestig meiden uit de onderbouw zingen de sterren van de hemel. Nummers van onder andere Anouk, Raffaëla, Krezip, Rihanna, The Beach Boys, The Beatles, The Rolling Stones en Eric Clapton staan op het repertoire.

'Sinds dit cursusjaar staat het koor onder leiding van Joke Krist, mijn muziekcollega. We hebben het herfstconcert met The Bogy Orchestra, het Kamer Orkest en het POPkoor net achter de rug. Het koor presteerde boven verwachting. Wat een inzet, wat een discipline en vooral: wat een muzikaliteit!'

Bovenbouwkoor?

Maar Anne Oosterhaven heeft nog een wens: 'Wat ik nog wil, is een koor van de bovenbouw, het liefst gemengd. Nu doe ik dit wel eens als een soort van project. Voor onze kerstvoorstellingen had ik een gemengd koor van 70 leerlingen. Ik zou dit best willen voortzetten, want een gemengd schoolkoor staat nog op mijn verlanglijstje.'

Het begin

Het was nooit zijn bedoeling om muziekdocent te worden op zijn oude middelbare school, noch om in Sneek te blijven. Maar na zijn studie in 1984 kreeg Anne naast zijn baan op het conservatorium in Leeuwarden een paar uur op Bogerman (met dank aan zijn stage). Aan de studenten van het conservatorium leerde hij tijdens de lessen methodiek en didactiek lichte muziek hoe je op de middelbare school met pop en jazz omgaat. In die jaren was dat helemaal nieuw. Op Bogerman bracht hij zijn kennis in praktijk. Zijn droom om een bigband te starten werd bewaarheid toen hij meer uren kreeg en Jos

Foto: Paul van Goor

van der Zwan op zijn pad vond. Samen stampten ze de Bogerman Bigband uit de grond.

'Jos en ik hadden een heel goede werkverdeling. Ik deed alle muziek en hij regelde alles er omheen: optredens, kle-

ding, PR en zijn meest recente stunt: met hulp van sponsors een splinternieuwe materialenbus. Toen Jos moest stoppen, kon collega Bob Pruiksma, docent wiskunde, gelukkig zijn werkzaamheden overnemen. Hij speelt bas in de band.'

De Bigband maakte al snel furore. Vooral mede dankzij het enthousiasme en de professionele aanpak van Anne steeg het niveau al vrij snel naar een behoorlijke hoogte. Wie lid wordt van de Bigband moet er voor staan, zeuren is er niet bij. 'We treden veel op, dus dan wordt een professionele houding verwacht. Nieuwe leden moeten soms even doorbijten, omdat er veel op hen afkomt. Vaak merken ze al snel dat hun eigen niveau stijgt en zijn ze door de beginnerfase heen. We hebben een goede mix van jongens, meisjes en leeftijden. Om een bepaald niveau te houden en om niet elk schooljaar in september met een compleet nieuwe band te starten, vervangen we schoolverlaters door eerste, tweede of derdeklassers.' 'Wat heel leuk is, is als bijvoorbeeld het BKO samen met het POPkoor optreedt, of met de Bigband. Gecombineerde concerten zijn altijd een groot succes. Je kunt dan de bezoekers een enorm scala aan muziekstijlen bieden.'

Optredens

De Bogerman Bigband heeft al vele malen in het buitenland opgetreden. Er zijn tournees gemaakt door België, Frankrijk, Luxemburg, Duitsland, Engeland (met als hoogtepunt een concert in Ronny Scott's!), Denemarken en Noorwegen. 'We willen aan het eind van dit cursusjaar weer een tournee maken. Binnenkort ga ik om de tafel zitten met Bob en Jos om te kijken waar we naar toe gaan.'

De agenda's van met name de Bigband zijn al aardig gevuld. Een kleine greep levert op een kerstgalaconcert in het chique en prestigieuze Hotel Tjaarda in Oranjewoud, een bonafide concert in het ADO-stadion in Den Haag en een jazzconcert met als gastsolisten trompettist Saskia Laroo, trombonist Bert Boeren en pianist Bert van de Brink in juni 2009 in Sneek. Nu is dit laatste inmiddels niet meer zo ongewoon. De Bigband heeft onder andere al Jarmo Hoogendijk, Ferdinand Povel, Jilt Jansma, Ben van den Dungen, Carlo d'Wijs en Rob van Bavel als solisten gehad.

CSG Bogerman heeft als pay-off onder zijn logo staan: *Meer dan Leren*. Welnu, als één school dit predicaat verdient, dan is het *Bogerman Scholengemeenschap* uit Sneek wel.

Cultuurprofiel in Amerika?

vo

Nicky Selen

Onze school, Helen Parkhurst (HP) te Almere heeft een uitwisseling tot stand weten te brengen tussen leerlingen van HP en leerlingen van de Cambridge Rindge and Latin School (CRLS) te Cambridge, Massachusetts in de VS. Hun leus is: Opportunity-Diversity-Respect en dat past heel goed bij ons HP-onderwijs.

Het project heeft als onderwerp *Global Warming* en heeft als doelstelling voor de CRLS *From Movement to Dance*. Een prachtig voorbeeld van een Amerikaanse public school waar een uitgebreide keuze aan kunstonderwijs succesvol wordt ingezet. Een school die we hier te lande CultuurProfielSchool zouden noemen.

Bèta en dans

Wat geweldig! Een project opgezet door de bèta-afdeling van HP in onder andere de persoon van collega Frits van Eijk wordt in de VS omgezet in kunst en dan vooral dans! Weg met het leergebied Kunst en Cultuur (wie heeft dat ooit bedacht!?) en leve het leergebied Muziek-Bèta! Op vrijdag 10 oktober vertrokken onze leerlingen richting Boston en keerden op zondag 19 oktober weer terug. Omdat ik al een reis naar Boston gepland had (in mijn herfstvakantie) heb ik mijn collega Frits gevraagd of ik de CRLS zou kunnen bezoeken. Daar hebben hij en zijn Amerikaanse collega Mila voor gezorgd! Vanuit mijn ervaring met bezoeken aan scholen in het buitenland weet ik dat zo'n bezoek altijd een zeer inspirerende vakantiebezigheid kan zijn.

Ontbijt

Zaterdagochtend om tien uur trof ik Frits, zijn leerlingen en collega Mila in een eetgelegenheden (IHOP) in Cambridge om samen het ontbijt te gebruiken en kennis te maken met Mila en een aantal van haar students. Ik kreeg een rooster voor maandag 20 oktober waarop alle kunstvaklessen die op die dag werden gegeven, stonden vermeld. Een heel indrukwekkend rooster! Alle kunstdocenten waren geïnformeerd over onze komst (mijn echtgenote, ook gelieerd aan het kunst-onderwijs, was uiteraard mee).

Diversity

Lessen op de CRLS duren 80 minuten. Een dag heeft vier lesblokken. Op het voor ons indrukwekkende rooster stond theater, muziek (*bandclass*, *chorus*, piano, drum en *World Jazz*), dans, beeldend (fotografie, keramiek, film, schilderen, mode, tekenen) en *Fundamentals of art*. U begrijpt dat wij *flabbergasted* waren van dit overweldigende aanbod. Een van de doelen van de CRLS is: A CRLS student: *represents ideas through an expressive medium*. Dit doel ligt het dichtst bij de kunstvakken. Er is nog een ander doel dat ook daarvoor in aanmerking komt: *communicates as a writer and*

speaker.

De CRLS is een zogenaamde *public school* in tegenstelling tot een *private school*. Als ouder van een leerling van een private school betaal je een behoorlijk bedrag voor het onderwijs aan je zoon of dochter. Dat kan oplopen tot wel 50.000 dollar per jaar (dan zit je intern en wel heel luxe). Daar worden dan ook de kunstvakdocenten van betaald die op een public school niet zo vaak te vinden zijn. De CRLS heeft daarin andere keuzes gemaakt en met succes. In een gesprek dat we hadden met de coördinator van de kunstafdeling hoorden we dat de school zeer succesvol is en veel leerlingen aantrekt, ook van de (upper) middle class en daarmee dus haar leus met betrekking tot diversity eer aandoet. Wij zagen tijdens ons bezoek een zeer gemengde schoolbevolking.

Concertband

Vanuit Boston is het ongeveer een half uur tot drie kwartier reizen met de metro (in Boston heet die *The T*). Dus vroeg op om om kwart voor acht bij de school te kunnen staan waar even later Mila verschijnt om voor ons een visitors pass te verzorgen. De school is gevestigd in een groot gebouw dat er overigens van buiten mooier uitziet dan het van binnen is. Na een kop (oplos)koffie gold ons eerste bezoek natuurlijk de muziekdocent die in lokaal A-001 bezig was met de *Concertband*. Dat is een groep leerlingen die een harmonie-orkest vormen. We zagen trombone, saxofoon, trompet, klarinet, dwarsfluit, keyboard, basgitaar, marimba (soort xylofoon) en elektrische gitaar. Sommige van deze leerlingen hebben al les gehad op dit instrument toen ze de *elementary school* bezochten. Anderen beginnen net. Dus dat is keihard werken voor de muziekdocent die de beschikking heeft over een enorm groot lokaal en verschillende studio's waarin leerlingen oefenen. De leerlingen die hun instrument lenen van de school, zijn onderverdeeld in vier niveaugroepen die een gedeelte van de les zelfstandig studeren. Klassikale momenten zijn er in het midden van de les waarin toonladders geoefend worden en aan het einde van de les waarin het muziekstuk gezamenlijk wordt ingestudeerd.

I dance because...

De tweede les die we bezochten was *Chorus*. Hier was de docent bezig om een vierstemmig kerstlied in te studeren. Omdat de (overigens blinde!) pianoreparateur kwam, werd dat een (te) korte les om iets zinnigs over op te schrijven.

Muziekles

Archy LaSalle met een leerling

Advanced danceclass

Ingang van de school

Met Mila hadden we afgesproken dat we ook haar les wilden bezoeken. Zij geeft op die maandag de gevorderde leerlingen dansles. Zeer inspirerend om te zien en mee te maken. De leerlingen gaan na een warming up aan de slag om een aantal vragen te beantwoorden die vervolgens worden gedanst door de leerling die het antwoord gegeven heeft! Bijvoorbeeld: *I dance because...* vul maar aan met bijvoorbeeld *because it makes me happy and I can express myself through dance*. Vervolgens wordt dit antwoord dus omgezet, getransformeerd naar beweging. We waren beiden als bezoeker zeer onder de indruk van hetgeen deze leerlingen lieten zien. De andere zinnen die moesten worden aangevuld waren: *My political views are...*, *The atmosphere is significant to me because...* en *My heart is full of...*

Mila danste een antwoord voor: *My political views are... personal to me and divers*. Prachtig en inspirerend voor de leerlingen die heel serieus aan het werk waren in groepen. Deze leerlingen komen in april 2009 naar onze school en ik kan u nu al vertellen dat het de moeite waard is om hen te zien dansen! De Nederlandse leerlingen hebben papers geschreven over hun onderwerp *Global Warming*. Onze leerlingen hebben die teksten laten opnemen door de muziekdocent. De gevorderde dansleerlingen gaan daarmee aan de slag, ze kiezen er muziek bij en maken zelf een choreografie met als inspiratiebron de teksten over *Global Warming*. Als het lukt gaan de Amerikaanse en Nederlandse muziekleerlingen samen een stuk maken en uitvoeren waarop in Nederland gedanst gaat worden!

Archy

De laatste les die we konden bezoeken was *Photography*. De docent, Archy LaSalle, zelf kunstfotograaf, geeft les aan groep beginnelingen Photo 1. Kijkt u maar eens op zijn website www.lasallephoto.cjb.net voor zijn schitterende kunstwerken.

In de kunstklassen kunnen overigens alle *grades* (schooljaren) door elkaar zitten. Archy is een zeer geïnspireerde fotograaf en leraar. Hij speelt met zijn leerlingen en leert ze het traditionele foto-ontwikkelen en afdrukproces aan. In de eerste lessen gaat het vooral om de kracht van compositie te leren onderkennen. De opdracht is dan ook om een ei op een artistieke wijze te fotograferen. Vervolgens worden de foto's dus ouderwets ontwikkeld en afgedrukt. In een later stadium gaan de leerlingen (die daarvoor kiezen) ook met digitale fotografie aan de slag. Tijdens de les komt er nog een collega van Archy aan waarmee we een geanimeerd gesprek hebben over de preutsheid van Amerikanen in het algemeen en die van een van schoolleiders in het bijzonder. Het ging dan om een foto van een man die een sigaret in zijn mond had! Dat kan toch niet! Dat is een slecht voorbeeld voor onze *students*! Archy maakt grapjes met zijn leerlingen en weet ze allemaal een heel lesuur keihard zelfstandig aan het werk te houden. Weer heel inspirerend en leerzaam voor ons als docenten om te zien hoe je op een speelse wijze toch een duidelijke orde en discipline in je les kunt brengen. Wij vonden de Amerikaanse *students* overigens zeer gedisciplineerd.

Het aanbod

Voor je *graduation* dien je als student van het CRLS in totaal 240 credits (studiepunten) te scoren waarvan er minimaal 20 behaald in de *visual, performing or technical Arts*. Er zijn jaarlijks twee semesters van 90 dagen. Elke dag heeft 4 lesblokken van elk 80 minuten. Alle leseenheden duren meestal een semester. Dus concertband krijg je wekelijks 80 minuten over een lengte van 90 dagen. Kunstvakken is een keuze voor de leerlingen, in acht genomen het minimum aantal van 20 credits voor graduation. De leerlingen worden uitgedaagd om in alle semesters een kunstvak te kiezen om hun vaardigheden daarin te ontwikkelen van eenvoudig naar *advanced*.

Aanbod op het CRLS

Dance

- 1 Movement for Actors and Athletes
- 2 Dance 1
- 3 Dance 2
- 4 Advanced Dance Technique and Choreography
- 5 CRLS Modern Dance Company (buiten het lesrooster)

Drama

- 1 Speaking for public audiences
- 2 Elements of theatre
- 3 Acting and Play Study
- 4 Playwriting and Social Theatre
- 5 Advanced Acting
- 6 Mainstage Drama Productions (buiten het lesrooster)

Music

- 1 Beginning Band
- 2 Concert Band
- 3 String Orchestra
- 4 Beginning Piano
- 5 Piano Studies
- 6 Chorus
- 7 Vocal Ensemble
- 8 Jazz Ensemble
- 9 A Capella choir (buiten het lesrooster)

Visual Art

- 1 Fundamental of Art
- 2 Studio Art 1
- 3 Studio Art 2
- 4 Studio Art/Portfolio Art
- 5 Painting
- 6 Mixed Media
- 7 Digital Studio 1
- 8 Digital Studio 2
- 9 Fashion Illustration 1
- 10 Fashion Illustration 2
- 11 Ceramics 1
- 12 Sculpture
- 13 Portfolio Ceramics
- 14 Photography 1
- 15 Photography 2.

Daarnaast worden de leerlingen uitgenodigd deel te nemen aan virtuele on-line cursussen. Zeker nog bijzonder om te melden is dat bij de verschillende lessen leerlingen uit verschillende grades (klassen) bij elkaar kunnen zitten. Het aanbod is dus niet beperkt tot een bepaalde jaarlaag. Wat ik al schreef, ook dit bezoek aan een buitenlandse school was voor ons zeer leerzaam en inspirerend. En daar blijft het niet bij: mijn muziekleerlingen van 4-havo willen heel graag met de *students* van mijn Amerikaanse collega samenwerken. Ook de Amerikaanse leerlingen zijn enthousiast!

Nicky Selen is docent muziek aan de Helen Parkhurst School voor Voortgezet Daltononderwijs in Almere en is werkzaam aan de opleiding Docent Muziek van Hogeschool INHOLLAND te Alkmaar en het Conservatorium van Amsterdam.

Job

Job ter Steege**'Mijn psychiater heeft me geadviseerd om op****uw vacature voor een muziekdocent te reflecteren.' Als ik ooit als werkloze gedwongen wordt tegen mijn zin een sollicitatiebrief te schrijven, dan komt deze regel er beslist in. De aangeschreven school zal immers niet weten hoe snel mij te moeten terugschrijven dat in de aanstelling inmiddels is voorzien. De meeste scholen hebben al psychopaten genoeg.**

Zo'n 40 of 50 jaar geleden was het heel wat gemakkelijker. De babyboomers maakten destijds de scholen overbevolkt en de docenten waren niet aan te slépen. Je moest het in die tijd wel héél

bont maken om niet als muziekdocent te worden aangesteld. Wie in het muzieklokaal kon aanwijzen waar de piano stond, kon gelijk beginnen. Mijn eigen eerste aanstelling als muziekdocent werd nog simpeler beklonken. De betreffende rector vroeg mij om gedurende de maandag en de zaterdag (men gaf toen nog les op de christelijke voorsabbat) een aantal brugklassen 'binnen te houden'. Over het geven van enigerlei vorm van muziekonderwijs werd niet gesproken. Het sollicitatiegesprek verliep trouwens telefonisch.

Op maandag 2 februari 1970 verscheen ik op mijn eerste school. Ik kreeg een sleutel van het lokaal, een briefje met het rooster van de klassen, de leerlingenlijsten en ik begon om 8.20 uur. Godzijdank beheerste ik twee vaardigheden. Ik was redelijk handig aan de piano en ik kon een plaat opzetten. Dit beschouw ik nog steeds als de allerbelangrijkste competenties van een muziekdocent.

Het kost geen moeite om je voor te stellen dat dit soort aanstellingen op rampspoed konden uitdraaien. In het begin van mijn carrière heb ik heel wat verschillende baantjes gehad. Vaak ook invalbaantjes. De vorige muziekdocent was dan ontslagen of nog vaker weggevlucht en dan kwam er weer een nieuwe. Soms was ik die nieuwe. En altijd weer hetzelfde: een kort sollicitatiegesprek, het overhandigen van de sleutel, het rooster en de leerlingenlijsten en dan de verwijzing naar het lokaal. Ik heb meegemaakt dat er in zo'n lokaal vrijwel

niets stond dat iemand op de gedachte kon brengen dat het een muzieklokaal betrof. Een platenspeler was soms het enige. En dan vroeg ik aan zo'n klas wat mijn voorganger had behandeld.

'Nou', zeiden ze, 'de vorige had gezegd dat ie instrumenten ging behandelen en dat ie begon met het behandelen van het mooiste instrument dat er bestond en toen tekende ie een grote kut op het bord.'

Geschrokken vroeg ik dan of er nog andere onderwerpen waren geweest. Maar nee hoor, van mijn voorganger hadden ze maar één les gehad en het was bij die kut gebleven. Ik vroeg toen maar wat de muziekleraar deed die er dáárvóór was: 'Wat hebben jullie toen gedaan?'

'Nou, die zette steeds platen op, maar dan stampten we op de vloer en dan schoot de naald naar het midden. Die is ook weggegaan.'

Ik begreep plotseling waarom de directeur van deze school mij een cassette recorder had meegegeven. Met de woorden: 'Die kan je misschien goed gebruiken.'

Hij wist natuurlijk van het stampen op de vloer. Waarom ben ik toen niet weggevlucht uit dit dal der verschrikking? Er waren in die jaren zeventig overal banen zat. Geen enkele reden om toen in het muziekonderwijs te blijven hangen. Het enige dat ik kan verzinnen is dat men pathologisch verslingerd kan raken aan lesgeven. Voor mijn part, een soort lesgeef-verslaving. De kick van de les. Leerlingen komen binnen. Je brengt de les op stoom. De swing en de flow. En vooral de humor. Behalve eerlijkheid van en veiligheid bij een docent waarden leerlingen niets meer dan humor. Doe iets onverwachts. Zo staat nog altijd op mijn verlanglijstje de aanschaf van een griezelig gorillamasker bij de feestwinkel. En als er dan weer zo'n clubje meiden in je les met elkaar zit te kletsen en te giechelen, er naar toe sluipen, het masker opzetten en boe roepen. Met zo'n actie word je de docent van het jaar.

Mijn voornaam is Job. Van die voornaam heb ik in mijn jeugd heel veel last gehad, omdat christenen met een zogenaamd gevoel voor humor vaak tegen mij zeiden: 'En Job, hoe is het op de mestvaalt?' Of woorden van gelijke strekking, want Job is een figuur uit de Bijbel die op de mestvaalt terecht komt. Ik heb nooit erg van mijn voornaam gehouden. Tot drie jaar terug. In een 2-havo klas kwam een leerling er achter dat ik 'van voren' Job heette. Een jongen uit die klas zei: 'Heet u Job? Dat is nog eens hartstikke cool!' En de klas beaamde dat. 'Wat een leuke naam!' Ik slikte op dat moment maar wat, want het leek me te ingewikkeld om te vertellen dat ik eensklaps verlost werd van al die nare jeugdherinneringen over mijn voornaam. Leve het onderwijs!

Rapucation

Onderwijsvernieuwing op Europees niveau

vo

Annelies van der Paauw, Johan 't Hart en Michel Couzijn**Het woord *onderwijsvernieuwing* is in het afgelopen jaar in een kwade reuk komen te staan. Toch kan het onderwijs niet zonder vernieuwingen en verbeteringen. Immers,****op goed onderwijs is geen garantie en beter onderwijs komt er niet vanzelf. Maar wie vandaag de dag nog een onderwijsvernieuwing wil lanceren, moet wel van goeden huize komen, uit ruime praktijkervaring kunnen spreken, en kunnen aantonen dat het werkt. Ziedaar *Rapucation*, een werkvorm voor het talen- en muziekonderwijs, in Nederland ontwikkeld door de Amsterdamse docenten Johan 't Hart en Peter van der Bosch.****Wat is Rapucation?**

Rapucation is een samentrekking van *rap* en *education*. Wie nu vreest dat hier een paar 'hoeradocenten' hun onderwijs willen opleuken door het in rapvorm te gieten, komt bedrogen uit. Met *Rapucation* streven 't Hart en Van der Bosch serieuze doelen na, ook al is de werkvorm voor leerlingen nog zo aantrekkelijk. Het eerste doel is: stimuleren dat leerlingen nadenken over hun taal en zich zorgvuldig leren uitdrukken. Een tweede doel is: leerlingen zich laten verdiepen in een onderwerp waar ze persoonlijk bij betrokken zijn, en het resultaat zo aan elkaar presenteren dat ze er trots op zijn. Bij die presentatie staan videoclip centraal, voorzien van bijvoorbeeld rap, maar ook zang en gewoon gesproken tekst tegen een muzikale achtergrond. In het vreemde-talen-onderwijs kan *Rapucation* het vocabulaire en de fluency uitbreiden, waarbij schroom of spreekangst plaats maken voor durf en plezier. De website maakt internationale uitwisselingen mogelijk, waarbij leerlingen uit EU-landen samenwerken bij het maken van meertalige clips.

Vanaf oktober 2007 werd op het *Pieter Nieuwland College* en op het *Cygnus Gymnasium*, allebei scholen in Amsterdam-Oost, deze onderwijsvernieuwing in gang gezet vanuit de muzieklessen, gegeven door 't Hart en Van der Bosch. De vernieuwing gaat niet alleen over wat er geleerd wordt, maar ook over met respect met elkaar omgaan. Dat staat centraal in deze 'afspiegelingsscholen', waar diverse leerlingculturen betrekkelijk goed harmoniëren in een algemene schoolcultuur. Het bereiken van die harmonie vraagt aandacht en onderhoud, maar vooral open communicatie, is de zienswijze van de twee docenten.

Hoe het ontstond

Rapucation ontstond naar aanleiding van een kenmerkend incident. Bij de keuze van leerlingen voor rapnummers in de muzieklessen dreigden allerhande *bitches* en *mothafuckas* voorbij te zeilen. Dan heb je als leraar een paar opties: glas hard verbieden (wat niet helpt, integendeel), een opvoedend praatje voor de klas (idem), of het onderwerp echt op de agenda zetten, leerlingen zich laten verdiepen in de voors en tegens, en dan tot een klassikale afspraak komen. Dat laatste

gebeurde: de leerlingen stelden zich in meerderheid achter de regel dat respectloos taalgebruik niet door de beugel kon, en het wonder geschiedde: op afzienbare termijn verdwenen de onwelvoeglijkheden uit de klas. Juist omdat leerlingen elkaar aan de afspraak hielden. Hun eigen afspraak, immers.

Dit is uiteraard niet van de ene op de andere dag te verwezenlijken, in alle klassen, gangen en pleinen die een school rijk is, maar het begin was in de les gemaakt. Uiteindelijk was er nog één leerling die het even probeerde: '*Meneer, er staat één keer shit in mijn tekst, mag dat?*' Een gespannen stilte na de gestelde vraag. 't Hart repliceerde tenslotte: '*Eh... wat denk je zelf?*' Toen was het ook de laatste leerling duidelijk.

Juist omdat het probleem bij de *rap* was begonnen, zagen 't Hart en Van der Bosch aanleiding om het ook met een rap te bezegelen. Van der Bosch, zelf rapper, schreef de tekst *Word gekurt*, een bewerking van de nummer 1-hit *Watskeburt* van de rapformatie *De Jeugd van Tegenwoordig*. De nieuwe tekst gaat over de vraag of alle taal op school wel door de beugel moet kunnen, of dat leerlingen zichzelf een grens durven stellen. De rap en de clip sloegen aan, de halve school kon 'm meezingen, en de school had er een identiteit bij: bij ons hoort, en hoor je, geen respectloos taalgebruik. Bij de tekst maakten de docenten later een videoclip over een jongen die in een situatie komt waarin hij moet kiezen tussen schelden en praten om de gunst van een meisje te winnen.

Trouw plaatste een artikel over deze kwestie en het NCRV-programma *Het Derde Testament* baseerde er een tv-uitzending op. Als vanzelf kwam de vraag op wat er van deze ervaring te leren viel en hoe deze verder productief te maken was. Kan rap, of enige andere vorm die leerlingen aanspreekt waarmee ze een zinnige boodschap kunnen uitdrukken, meer betekenen voor het onderwijs? Aldus ontstond *Rapucation* uit de ervaringen van 't Hart, Van der Bosch en hun leerlingen.

Wat er nieuw aan is

De docenten gingen verder aan de slag. In april 2008 startte een pilotproject op het *Cygnus Gymnasium* waarbij de leer-

Europees Talenlabel 2008
Jennifer Sterkx, Peter van der Bosch en Johan 't Hart

Europees Talenlabel 2008

lingen clips maken. Zij verdiepen zich eerst in een actueel onderwerp, iets dat hun aanbelangt of waar zij zich druk dan wel zorgen over maken. Daarbij gebruiken ze schriftelijke bronnen aan de hand van onderzoeksvragen. Dan bepalen ze wat er in hun clip te zien moet zijn, welke muziek daarbij past en welke tekst er gezongen, gesproken of gerapt moet worden. Ieder onderwerp kan in zo'n clip aan de orde komen: pesten, verdraagzaamheid, vegetarisme, of de werking van holle en bolle spiegels. De onderwijsvernieuwing in de lessen is: zelf iets leerzaams maken op de computer met de middelen beeld, geluid en tekst. En wel zo dat de leerlingen bijna alles zelf doen en de docent adviseert en de kwaliteit bewaakt.

Er was onmiddellijk enthousiasme onder de leerlingen die ermee begonnen. Werken met beelden, geluid, teksten en computervaardigheden is uitnodigend, zeker als er in groepen gewerkt wordt: de ene leerling draagt creatieve ideeën aan, een andere spreekt juist de technische kant aan.

In de muziekles werd de begeleidende muziek door de leerlingen zelf bedacht en gespeeld. Ook het instuderen en opnemen van de stem, zang, rap of een instrumentale partij hoorde bij de muziekles. Beeldbewerking gebeurde in de ckv-les of in speciaal daarvoor gegeven multimediales. Het redigeren van Nederlandse teksten paste in de lessen Nederlands. In de lessen vreemde talen werd aandacht besteed aan het vertalen van de door leerlingen geschreven teksten. De school was wel gewend aan interdisciplinaire projecten, maar zozeer samenwerken aan één product met uiteenlopende kwaliteiten, dat was nog niet vaak vertoond.

Europa in beeld

Al meteen bij het bedenken van de naam *Rapucation* gingen de gedachten uit naar een organisatie ten behoeve van het

Europees onderwijs. Zo'n clip kan namelijk in meer talen op internet geplaatst worden, hetgeen uitwisseling mogelijk maakt. In praktische zin is de sleutel hiervoor het niet-lip-synchroon in beeld brengen van de spreker, rapper of zanger, zodat elke gesproken of gezongen vertaling even goed bij de beelden past. Langs deze weg kan het uitgedrukte en verbeelde idee leerlingen uit veel landen bereiken. Een stimulans voor jonge Europeanen om elkaar nader te leren kennen.

Om het initiatief te institutionaliseren werd een non-profit-organisatie opgericht met de naam Stichting Rapucation. *Rap is van de straat en Rapucation is van het onderwijs.*

Er werden activiteiten ondernomen om Rapucation op de kaart te zetten: naamsbescherming, een logo, een brochure, een softwarebedrijf en een webdesigner werkten aan een geavanceerde website, waarop leerlingen bijdragen kunnen bekijken én leveren. Een filmploeg kwam om de eerste clips op het Pieter Nieuwland College op te nemen. Er ontstond een hectische tijd van ideeën en activiteiten die over elkaar heen buitelden. Op een avond keken 15 Rapucation-medewerkers in een oud schoolgebouw op een giga-scherm naar de lancering van hun nieuwe website. De inspanning werd beloond: na een week arriveerde een uitnodiging voor een projectpresentatie op een onderwijsdag in Ede, georganiseerd door het Europees Platform, met verwacht 'hoog bezoek'.

Europa in Ede

't Hart en Van der Bosch, keurig in pak, werden met koffie ontvangen en de dagvoorzitter zei: 'U moet nog even wachten, de koningin komt zo!'. Nog voordat de koningin per helikopter werd ingevlogen, had Rapucation kennis gemaakt met vertegenwoordigers van het Europees Platform. Dit is een Nederlandse organisatie die via taalprojecten contacten tus-

sen de verschillende lidstaten bevordert. Op deze onderwijsdag presenteerde Lianne Vissers van het Marnix College in Ede samen haar leerlingen het dvd-project *Europe is us*. Hier werden ook contacten gelegd om Rapucation internationaal op de kaart te zetten.

Daags na de presentatie werd Rapucation uitgenodigd voor een gesprek bij het Europees Platform. De stichting werd verzocht om twee workshops en een muziekpresentatie te houden op de *Europese Dag van de Talen 2008* op 26 september 2008. Naast de rapper Luciano Latuny hebben ook studenten van het conservatorium te Alkmaar aan deze presentatie meegewerkt. In twee workshops heeft Rapucation bij docenten interesse gewekt voor het deelnemen aan een clipproject.

Meedoen?

Hoe kan een school deelnemen aan *Rapucation*? Allereerst is er een begeleidende leraar nodig die zich aan een clipproject verbindt. Het leeuwendeel van het werk ligt bij de leerlingen, zij geven het immers inhoud en vorm.

Via www.rapucation.eu kan iedere school in acht taalgebieden aan de slag. De inhoud is in principe vrij, maar er zijn wel regels opgesteld waar een clip aan moet voldoen om voor Rapucation in aanmerking te komen: geen commerciële of propagandistische doelen, geen respectloze of kwetsende onderwerpen of taalgebruik, geen inbreuk op copyright. De moderators en de eigen docent handhaven deze regels: het leerlingwerk wordt slechts na hun toestemming gepubliceerd.

De gemakkelijkste manier om mee te doen: vertaal een bestaande clip, bijvoorbeeld in een vreemde-talenles. De vertaling kun je inzenden voor de website. Een mogelijke tweede stap is de vertaalde tekst inspreken en opnemen: gesproken, gezongen of gerapt. De derde en grootste uitdaging is het

maken van een compleet nieuwe clip over een zelfgekozen onderwerp.

Leerlingen en docenten uit alle Europese landen kunnen meedoen. Zo ontstaat binnen Europa een interscolair netwerk waarbij leerlingen clips uit andere landen kunnen bekijken en beluisteren, of juist eigen clips als bijdrage leveren. Als een bestaande clip nog niet in hun eigen taal is verschenen, kunnen zij daar zelf voor zorgen! Dit principe is goed te gebruiken bij geïntegreerd talenonderwijs. Leerlingen kijken en luisteren nu eenmaal graag naar elkaar en elkaars kunststukjes.

Duur en technisch veeleisend?

De kosten en techniek vallen juist erg mee. Voor audio-opnames van stem en muzikale begeleiding is *open source* software beschikbaar. In elke klas beschikken genoeg leerlingen over een camera, desnoods een mobiele telefoon, waarmee filmopnames gemaakt kunnen worden. Bestaande, gebruikersvriendelijke programma's als *Windows Movie Maker* of *iMovie* zijn op menige schoolcomputer geïnstalleerd en kunnen worden gebruikt om het beeldmateriaal vorm te geven. Om een totaal nieuwe clip te maken is enthousiasme van een groepje leerlingen nodig, een goed idee voor de inhoud en begeleiding van een docent muziek, ckv of talen.

De computer neemt in het onderwijs een steeds grotere plaats in, naar de mening van de Onderwijsraad zelfs nog niet groot genoeg. Naast de bestaande toepassingen kan Rapucation met de genoemde multimedia-aanpak een nieuwe opening bieden. Leerlingen blijken in de praktijk zeer gemotiveerd als ze met onderwerpen uit hun eigen beleevingswereld aan de slag kunnen gaan. Het feit dat het hier gaat om eigen creativiteit in beeld, muziek en tekst, vormgegeven op de computer, maakt het leren tot een scheppende activiteit. In deze onderwijscontext biedt het werken met respect voor elkaars ideeën, achtergrond en opvattingen een kans dat dit de leerlingen diep van binnen raakt.

DJ Brian op een feestje tegen Hugo Pinksterboer: 'Bel Johan 't Hart eens op, hij heeft leuke onderwijsideeën.'

Hugo Pinksterboer is een auteur van de muziekmethode *Muziek op maat*. Het contact met EPN, deel van de grootste uitgeverij van lesmateriaal in Nederland, is inmiddels gelegd. De uitgever is zeer geïnteresseerd in *Rapucation*. In stilte dromen de initiatiefnemers van een Europees Rapucation Festival in Roemenië. Het paleis van Ceausescu lijkt voorlopig groot genoeg.

Ga naar www.rapucation.eu voor meer informatie en mail naar info@rapucation.eu voor vragen of reacties.

Annelies van der Paauw is werkzaam voor Stichting Rapucation, Johan 't Hart is werkzaam op Cygnus Gymnasium en Pieter Nieuwland College te Amsterdam en Michel Couzijn is werkzaam op het Instituut voor de Lerarenopleiding van de Universiteit van Amsterdam.

Helemaal te Wow

Thea Vuik

po/vo

Als er iets is waar ik moeite mee heb, is het om naar jankende gitaarsolo's te moe-

ten luisteren. Jimi Hendrix' meesterschap kan ik verstandelijk wel inzien, maar ik kan er de schoonheid niet uit genieten. Het gescheur aan de snaren maakt me veel te onrustig en daar word ik op z'n zachtst gezegd niet vrolijk van. Vandaar dat er bij mij thuis veel koptelefoons met toetsenbord in de handen rondwandelen, want mijn jongens hebben de gitaar ontdekt. Gitaar??

als instrument. Frets on fire is een programma wat heel veel raakvlakken heeft met *Guitar Hero*. Het is vooral belangrijk het ritme te voelen om succesvol te zijn in het spel. Wil je op het juiste moment de functietoetsen aanslaan, moet je in een bepaalde vibe zitten, anders sla je geheel mis. Bij 'easy' lukt dit allemaal nog wel aardig (er worden dan 3 'snaren' benut) maar bij medium (4 snaren) en hard (5 snaren) wordt het behoorlijk lastig. En als je echt tureluurs wilt worden, moet je de expert versie eens proberen. Op je computerscherm verschijnen gekleurde knoppen die elk bij een bepaalde fret horen. Het spel kan gespeeld worden door je toetsenbord op te pakken als een gitaar en met de ene hand de zogenaamde fretten in te drukken voor de juiste kleur en met de andere hand de snaar 'aan te slaan'. De standaardtoetsen voor de fretten zijn de functietoetsen *F1* t/m *F5* en *Enter* is de toets om de snaar aan te slaan. Ziet er voor de spiegel al heel spectaculair uit. Er kan echter zoveel meer. Je kunt muziek van de website halen tot zelfs je eigen nummers maken toe. Ik heb me daar nog niet zo in verdiept, maar als je naar <http://fretsonfire.wikidot.com/start> gaat, loop je zo tegen een heleboel mogelijkheden aan. Ik zou bijna een belangrijk pluspunt vergeten... Als je niet goed aan de snaren 'trekt', zie je dat aan het aantal punten, maar je hoort geen enkele valse noot. En dat klinkt als muziek in mijn oren!

Guitar Hero is software voor Playstation 2 en Playstaion 3, Xbox 360 en Wii. Je krijgt er een soort van gitaar bij en bij de laatste versie zelfs ook nog een drumstel. Dat gitaartje heeft een aantal gekleurde knoppen op de hals. Die knoppen corresponderen met de knoppen die je voorbij ziet schieten tijdens het afspelen van een liedje. Als je op de juiste tijd op de juiste kleur drukt, scoor je punten. Je moet een minimaal aantal punten halen om het liedje af te kunnen maken, anders stopt de pret ineens. Een kwestie van goed oefenen dus! Er zitten vooral liedjes in van de jaren zeventig en tachtig en nog wat hardrockspul van tegenwoordig. Momenteel is dit behendigheids spel - want dat is het in feite - heel erg populair.

Je kunt ook al freakend rock en rollen zonder een spelcomputer en een neggitaartje. Van <http://fretsonfire.sourceforge.net> kun je het open source programma *Frets on fire* op je pc (of Mac) downloaden. Daarbij kun je je toetsenbord gebruiken

Ali Oued-Hadj en Naphur van Apeldoorn uit klas 3G en 4G van het Calandlyceum te Amsterdam zijn de bouwers van de *luchtpiano*, een orgelachtig instrument waarmee ze in september 2008 de eerste prijs wonnen in een nationale competitie georganiseerd en begeleid door de Technische Universiteit Delft. Ali Oued-Hadj zet de geschiedenis van hun overwinning uiteen en legt uit hoe hun luchtpiano functioneert.

Luchtpiano wint prijs TU Delft

vo

Ali Oued-Hadj

Voor het vak technologica kregen we de opdracht om een muziekinstrument te bouwen. Naphur wilde iets met een reageerbuis doen. Ons instrument zou op lucht moeten gaan werken, want dan zou het echt kunnen werken. Bij de presentatie van ons instrument bleek dat we de geluiden van het instrument onvoldoende konden horen, want het geluid van de motor die voor de luchttoevoer zorgde, was te luidruchtig.

Desalniettemin schreef onze technologicaleraar Van de Berg ons in voor de nationale Eurekafoonwedstrijd. Het ging er bij die wedstrijd om dat er een origineel muziekinstrument werd gebouwd in de Technische Universiteit in Delft. Wij waren hier erg blij mee en wilden al snel aan de slag. De bouwperiode was begonnen en we gingen enthousiast te werk. Na een aantal maanden was het instrument gebouwd en was het speelklaar.

Ons instrument werkt op lucht. Daarvoor is een luchtfles nodig, een klein motortje is niet genoeg. De luchtfles is met een slang aangesloten aan de verdeelbuis die op het instrument zit. In de verdeelbuis zijn gaten geboord, zodat daaruit lucht kan komen. In die gaten zitten ook kleine slangetjes die naar de grote buizen worden geleid. Dit wordt zo gedaan dat,

zodra lucht uit de slang komt, hij lucht blaast in de buis en een toon hoorbaar is. Ons instrument is in die zin te vergelijken met een panfluit, die met de mond wordt bespeeld. De kleine slangetjes stellen dan de mond voor en zoals je de mond op een bepaalde manier tegen de panfluit zet om een goede toon te krijgen, zo zitten de slangetjes bij de luchtpiano ook schuin tegen de luchtbuizen. Zoals gezegd zit in de grote verdeelbuis lucht. In normale stand, dus wanneer er niet wordt gespeeld, maar wanneer

er wel luchtdruk op staat, blijft de lucht in de verdeelbuis. Pas wanneer een toets wordt ingedrukt, wordt een veer omhooggeduwd, waardoor de slangetjes los komen te staan en waardoor er lucht kan stromen. En zo is het instrument bespeelbaar.

Met dank aan DUNK (onder redactie van Daniël Kauffman), het vwo-tijdschrift van het Calandlyceum te Amsterdam.

Tijdens de *Gaudeamusweek 2008* in het Muziekgebouw aan 't IJ te Amsterdam werd een nieuw muziekstuk van de professionele componist *Wilbert Bultink* op de luchtpiano uitgevoerd.

Erfgoedonderwijs op de basisschool

Erfgoedonderwijs op de basisschool
Merel Thomése
Van Gorcum Assen 2008
120 pagina's
ISBN/EAN 978-90-2324-420-2
Prijs € 22,00

Hebban olla vogala nestas bigunnan hinase hic ende thu?
Is deze zin erfgoed? Of is het gewoon een zinnetje van een 11e eeuwse monnik geweest en is door het bewaren ervan een mythe ontstaan? De schrijvers van het boek Erfgoedonderwijs op de basisschool menen dat dit een puur bewijs is van erfgoed. En gelijk hebben ze.

Ons erfgoed is bijzonder uitgebreid. Dat wordt door dit boekje snel duidelijk. We zitten op een enorme berg schatten. Want wie wat bewaart, die heeft wat! De titel doet voorts vermoeden dat het hier om een handboekje gaat dat specifiek voor het po bedoeld is. Dat is de strekking van het boek, echter de inhoud kan ook heel goed gebruikt worden voor lessen in de brugklas. De uitgave is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met de *Pedagogische Academie Groningen* en de *Stenden Hogeschool*. Dat laat zich zien in het boekje. Het heeft een hoog gehalte aan onderwijskwaliteiten. Het boekje leest gemakkelijk weg en nodigt zeker uit tot nieuwe standpunten in de kwestie Erfgoed. Bijna iedere grote stad heeft tegenwoordig een commissie die zich druk maakt over het erfgoed, zowel in de vorm van musea als in de vorm van archieven, monumenten en objecten. Erfgoededucatie is booming business, lijkt het wel. In het boekje komen een aantal lijnen bij elkaar: Wat betekent cultureel erfgoed precies en wat is het verschil met erfgoededucatie? Welke instellingen houden zich met beide aspecten bezig, met welk beleid? En hoe kan erfgoededucatie aansluiten in de reguliere lessen in het onderwijs? In deel twee van het boek volgt een stappenplan hoe je als leerkracht te werk moet gaan en tot slot volgen er nog een aantal lessuggesties.

Paul Rooyackers

Spiegel van de wereld

Spiegel van de wereld
Geschiedenis van de beeldende kunst
Bell, J.
Athenæum-Polak & Van Gennepe
496 pagina's
ISBN 9789025363727
ISBN10 9025363725
Prijs € 49,95

Dit boek is een kunsthistorisch overzicht dat 31.000 jaar voor Christus begint en zich afspeelt over de hele wereld. Hoewel niet te overzien is of alle culturen recht wordt gedaan, biedt bladeren door het boek een verfrissende, verbrede versie van de wereldkunstgeschiedenis. De Franse grotschilderingen van onze oude kunstgeschiedenisboekjes staan gebroederlijk naast de Algerijnse. De klassieke kunst met haar vertrouwde Griekse en Romeinse voorbeelden wordt uitgebreid met Aziatische, Syrische of Indiase. Weliswaar vanuit Westers perspectief, maar waar het kan, legt Bell dwarsverbanden tussen deze 'schijnbaar ver uit elkaar liggende tradities'. Er is helaas weinig ruimte voor uitwerking of onderbouwing. Bell vertelt 350 verhalen rondom kunstwerken en vertelt hoe zij als een spiegel laten zien wat ons werkelijk bezighoudt. Het verhalende vind je ook terug in de titels: Afzonderlijke dromen, Idealen en lijven, Toeschouwers, enzovoorts. Het zijn persoonlijke verhalen van een schilder in onze tijd. Misschien daarom dat ze zo'n goede basis vormen voor het onderwijs. Het persoonlijke geeft de lezer aanknopingspunten om de wereldkunstgeschiedenis binnen te dringen met concrete mogelijkheden voor beschouwen. De tekst leest niet echt prettig en voor de tussenzinnen is voorkennis nodig om het in de context te plaatsen. Geen leestekst voor 'alle' leerlingen. Veel van het persoonlijke wordt bovendien niet onderbouwd. Het boek gaat gebukt onder de veelheid van doelen: het biedt overzicht en wel van de kunstgeschiedenis van de gehele wereld, het treedt de werken beschouwend tegemoet, het stelt filosofische vragen en legt verbanden. Al worden al deze hoge doelstellingen niet gehaald, als je de verhalen opvat als startpunt voor een de lezer om eigen verhalen te vertellen, is het een boek dat inspireert en in elk vaklokaal past.

Saskia van der Linden

Dvd-box Kunstlicht en Neon

Dvd-box Kunstlicht en Neon
Schooltv 2008
9 dvd's en 1 boekje
Artikelnummer 3245
Prijs € 89,95

Schooltv heeft een dvd-box uitgebracht met alle afleveringen van de Schooltv-series *Kunstlicht* voor ckv1 (havo/vwo) en *Neon* voor ckv (vmbo). Deze zijn geschikt als aanvulling op het lesprogramma en de diverse lesmethodes voor ckv1 en ckv. De programma's besteden aandacht aan de samenhang tussen vorm, inhoud en functie van kunst- en cultuuruitingen en bieden in documentairevorm informatie om leerlingen inzicht te geven in de manier waarop kunstenaars denken en werken. Ze vertellen het verhaal achter de verschillende kunst- en cultuuruitingen. Leerlingen kunnen naar aanleiding van de afleveringen en het begeleidend materiaal culturele activiteiten ondernemen en informatie opzoeken en verwerken.

Naast de afleveringen op dvd en het begeleidend materiaal op cd-rom bevat de dvd-box een aantal door de redactie samengestelde leerroutes. Die leerroute biedt docenten en leerlingen een doorlopend verhaal van onderwerpen uit *Neon* en *Kunstlicht* die in elkaars verlengde liggen. De leerroutes kunnen worden gebruikt voor verdieping of differentiatie. Kunstlicht en Neon kwamen tot stand in samenwerking met het Cito.

Kijk voor meer informatie op www.schooltv.nl/kunstlicht_docent en/of op www.schooltv.nl/neon_docent.

Saskia van der Linden

Tijd voor de tweede correctie

vo

René van de Kraats (Platform VVVO)

Aan het eind van het vorige schooljaar ontstond er politieke commotie over de tweede correctie van de examens vo. De Kamer sprak zich uit voor een integrale (tweede) correctie en wilde een eind gemaakt zien aan de steekproefsgewijze correctievariant die op sommige scholen in zwang was.

Het samenwerkingsverband van de vakverenigingen vo (Platform VVVO) heeft daarop besloten haar leden te wijzen op die (opgelegde) verplichting, maar vervolgens ook gepleit voor het consequent faciliteren van de gevolgen van dit besluit. Daarom is er geïnventariseerd hoeveel correctietijd de eerste correctie (2008) kostte. Per schoolsoort (vmbo-t, havo, vwo) is een beeld ontstaan van de tijdinvestering voor de eerste correctie per vak per leerling. Consequent geldt die tijdinvestering dan dus ook voor een integrale tweede correctie.

Als het nakijken van een groep van 24 havo-examinandi kunst algemeen (voorheen ckv2) bijvoorbeeld 55 minuten blijkt te kosten, dan dient dit (24 x 55 minuten = 22 klokuren) zichtbaar in de taakbelasting van betrokken docent terug te vinden te zijn. Maar ook het nakijken van de tweede correctie moet op een taakbelasting terug te vinden zijn en in de tijd mogelijk gemaakt worden. Bijvoorbeeld: scholen die in de afwikkeling van de examenprocedures collega's op dinsdagochtend X juni de enveloppe voor de tweede correctie laten ophalen die vervolgens diezelfde dag om 16 uur teruggebracht moet zijn, stoppen 16 klokuren in 6 klokuren. Dat kan dus niet (meer). De docent kan de tijd eisen die voor de gewenste integrale correctie nodig is.

Het Platform VVVO stelde de overleg-partners hiervan op de hoogte en zal de inspectie vragen erop toe te zien dat de docent de ruimte krijgt om die tweede correctie integraal te verrichten.

Het Platform VVVO is zich ervan bewust dat de correctietijd van 2009 kan afwijken van de inventarisatie van 2008. Niettemin moet ergens een werkbaar kader ontstaan. Uiteraard kan per jaar (alleen achteraf) een bijstelling plaatsvinden die vervolgens met vooruitwerkende kracht het volgend examenjaar toetssteen is. Ook de omvang van het kandidatencohort waarvoor men de tweede correctie doet, is vooraf niet te bepalen. Daarvoor kan dan gelden dat de eigen groep norm is. Dat kan soms mee-, soms tegenvallen. De som van al die tweede correcties zal uiteindelijk dezelfde moeten zijn als die van de eerste correctie. Dus op locatieniveau naar differentiatie zoeken is

omslachtig. Het Platform VVVO en de aangesloten verenigingen zijn bereid zich voor deze procedure hard te maken. Collega's die worden geconfronteerd met rekenpraktijken van werkgevers die niet stroken met de door de Kamer gewenste correctie-opzet worden verzocht hiervan de eigen vakvereniging op de hoogte te stellen. Het Platform VVVO zal direct na de zomervakantie van 2009 een inventarisatie maken van eventuele ongeregelheden en deze bij de inspectie melden. In het kader staat een overzicht van de correctietijd per leerling per schooltype (eindexamen 2008, eerste tijdvak).

Correctietijd kunstvakken

havo-kunst algemeen (was ckv2): 59 minuten
vwo-kunst algemeen (was ckv2): 61 minuten

vmbo-t-tehatex: 53 minuten
havo-tehatex: 55 minuten
vwo-tehatex: 46 minuten

vmbo-t-muziek: 51 minuten
havo-muziek: 59 minuten
vwo-muziek: 60 minuten

Thuis in Rotterdam

Een museaal programma voor inburgeraars

vo

Melissa de Vreede

Een aantal directeuren van kleine en middelgrote musea in Rotterdam besprak gedurende een paar jaar iedere twee maanden de actualiteit tijdens een gezamenlijke lunch. In 2001 ontstond het idee om van woorden naar daden over te stappen en samen een project te ontwikkelen. Dat was het begin van *Thuis in Rotterdam*, een museaal programma voor inburgeraars.

Loes Peeperkorn was tot 2004 directeur van het *Belasting & Douane Museum* en als zodanig een van de enthousiaste deelnemers aan de lunchgesprekken. 'Wij noemden onszelf 'De Exoten', omdat we - naast de grote Rotterdamse musea - een beetje buitenbeentjes zijn. Ongeveer in dezelfde tijd dat we besloten iets gezamenlijk te ondernemen, werd er op de televisie regelmatig aandacht besteed aan de zogeheten nieuwe bruiden en bruidegoms. Zij waren meestal uit Marokko geïmporteerd, kwamen hun huis niet uit en spraken de Nederlandse taal niet. Hun kinderen kregen dus vanzelf een taalachterstand. Ik dacht toen: We moeten die mensen uit hun huis halen en in contact brengen met de samenleving. Niet in klaslokalen stoppen, maar een andere omgeving bieden. Dus leek het me voor de hand te liggen bij deze mensen via musea een aantal aspecten te introduceren die van belang zijn in de huidige maatschappij. Mijn stokpaardje is geschiedenis. Het was mijn bedoeling om in het museum te laten zien hoe het vroeger was, maar er moest wat mij betreft absoluut een verbinding gelegd worden met de actualiteit. Dus niet het museum om het museum, maar het museum als middel, als aanknopingspunt.'

Vijf instellingen

De collega-directeuren waren meteen enthousiast om juist voor deze groep mensen een programma te ontwikkelen. De Exoten bleken ieder op hun eigen terrein een historisch facet van de Nederlandse samenleving te bestrijken dat mooi aansloot bij de actuele kennis die inburgeraars nodig hebben bij het thuis raken in hun nieuwe vaderland. Zo ontstond het plan om via het *Mariniersmuseum de krijgsmacht* aan de orde te laten komen. In het *Nationaal Onderwijsmuseum* zou aandacht worden besteed aan het *onderwijssysteem*, in het *Havenmuseum* aan *economie en werkgelegenheid*, in het *Natuurmuseum* aan het *milieu* en in het *Belasting & Douane Museum* aan de *rol van de overheid*. De Exoten legden contact met de directeur van *ROC Zadkine Educatie*, Petie Baudoin, onder wie de docenten vallen die opleiden voor het inburgeringsexamen. En zo ontstond een ontwikkelgroep die bestond uit educatiemedewerkers van de deelnemende musea en uit docenten van ROC Zadkine. Het Natuurmuseum viel in een vroeg stadium af, omdat het voor dit project geen geld en menskracht vrij kon maken. In plaats daarvan trad als vijfde culturele partner de *SKVR (Stichting Kunst van Rotterdammers)* toe. Tijdens het bezoek aan deze

instelling zou het begrip *vrije tijd* centraal kunnen komen te staan.

Complicaties

De ontwikkelfase had heel wat voeten in de aarde. De samenwerking tussen een grote onderwijsinstelling en diverse culturele instellingen was nieuw en vergde begrip en aanpassingsvermogen van beide kanten.

In het begin werden de lessen die in de musea plaatsvonden begeleid door docenten van Zadkine, die de lessen gaven in de oorspronkelijke taal van de deelnemers. Voor deze docenten bleek het echter een te zware opgave om zich de informatie eigen te maken die de verschillende musea te bieden hadden. Dus werd ervoor gekozen voortaan de rondleiders van de musea de groepen te laten begeleiden. Een tolk liep mee om de informatie te vertalen. Dit werkte niet alleen vertragend, waardoor het bezoek saai dreigde te worden, het was ook nog eens moeilijk om een taal te kiezen. Het aantal verschillende nationaliteiten dat de cursussen volgde was groot, dus ook het aantal talen. En de inburgeraars zouden sowieso Nederlands moeten leren, dus de voertaal werd Nederlands.

Voor de rondleiders was het een lastige opgave om groepen in het museum wegwijs te maken die de taal slechts in beperkte mate beheersen. Dat vroeg om specifieke vaardigheden. Een paar musea gaven de begeleiding van de rondleiders én de organisatorische taken daarom uit handen aan *Sans Doute*, een bureau dat is gespecialiseerd in het verzorgen van rondleidingen.

Nieuwe inburgeringswet

Intussen speelden zich als gevolg van veranderend overheidsbeleid tal van wijzigingen af binnen het taalonderwijs en de inburgeringscursussen. Een en ander had consequenties voor de inhoud van het programma. Dit had in eerste aanleg als neven doel om deelnemers richting arbeidsmarkt te geleiden. Tijdens de bezoeken aan de musea werd aanvankelijk dan ook aandacht besteed aan werkgelegenheid en potentiële vacatures. Dit bleek organisatorisch en praktisch niet haalbaar en werd uit het programma geschrapt. Met de invoering van de nieuwe inburgeringswet die per 1 januari 2007 in werking trad, is deze oriëntatie op de arbeidsmarkt overigens niet meer aan de orde.

Marian Beenhakker, docent bij ROC Zadkine: 'Nu leidt de cur-

Nationaal Onderwijsmuseum

sus inburgering vooral op zo efficiënt mogelijke manier naar het examen. Dit soort museumprogramma's past op zichzelf goed binnen *KNS (Kennis van de Nederlandse Samenleving)*, maar wordt toch al gauw als iets extra's gezien. Het lijkt wel of we helemaal geen tijd meer hebben om dergelijke leuke en toch heel belangrijke dingen te doen. Gelukkig vindt onze directie het van groot belang, dus kunnen we het waarschijnlijk toch blijven oppakken.' Alle gesprekspartners zijn het erover eens dat het opleiden voor het huidige inburgeringsexamen erg 'kaal' en 'klassikaal' gebeurt. Rechtstreekse kennismaking met Nederlandse instellingen en personen zou in hun ogen veel sneller een positief effect hebben. Door alle veranderingen kregen de docenten van ROC Zadkine Educatie herhaaldelijk nieuwe taken en/of wisselden zij van standplaats. Ook de medewerkers educatie van de deelnemende musea vonden overigens gaande de rit nogal eens een andere werkring. De projectgroep wisselde derhalve herhaaldelijk van samenstelling. Desalniettemin kwam een programma tot stand dat inmiddels al een aantal jaren naar volle tevredenheid draait.

Schilderen als vrijetijdsbesteding

Aanvankelijk was het de bedoeling dat ieder museum twee keer bezocht zou worden. Dit bleek al snel te ambitieus en niet haalbaar. Sinds 2004 is het programma daarom beperkt tot één bezoek dat telkens op school wordt voorbereid en verwerkt. Het bezoek aan de culturele instelling neemt gemiddeld een dagdeel in beslag en vindt meestal 's ochtends plaats. De meeste deelnemers moeten om 12 uur hun kinderen van school halen. Met die reistijd moet dus rekening

worden gehouden. Het betekent dat ongeveer anderhalf uur beschikbaar is voor de musea en voor de SKVR. Ieder bezoek begint standaard met koffie en een koekje. Tijdens dit informele samenzijn maakt de rondleider kennis met de groep en kan een inschatting worden gemaakt van het taalniveau van de deelnemers.

In de *SKVR* vormt, zoals gezegd, vrije tijd de rode draad van het programma. Marja Biemans, tot voor kort docent bij ROC Zadkine Educatie, inmiddels loopbaanadviseur: 'Vrije tijd is iets dat de meeste van onze cursisten helemaal niet kennen. Dus ook het begrip hobby is onbekend. Als je in de les hebt uitgelegd wat een hobby is, blijkt dat bijna iedereen tv kijken als hobby heeft. Bij de *SKVR* gaan ze dan schilderen of trommelen. De eerste reactie is vaak: dat kan ik niet. Sommigen hebben ook echt nog nooit voor hun plezier geschilderd. Maar als ze eenmaal aan de slag gaan, zie je soms mensen helemaal opengaan!'

Marian Beenhakker: 'Als je gaat schilderen, doe je dat voor je beroep. Dat is de insteek bij velen. Zij hebben vroeger als kind zelfs nooit leren spelen! Grote winst van dit project is dat de cursisten in ieder geval weten waar hun kinderen mee bezig zijn. Sommigen zouden misschien best een cursus bij de *SKVR* willen volgen, of hun kinderen op les sturen. Maar dan is geld natuurlijk het probleem.'

Betalen en bepalen

De *SKVR* verzorgt niet alleen een van de programma's. Ook in de musea speelt de kunstinstelling een rol. Zo geeft een actrice het bezoek aan het *Belasting & Douane Museum* een extra dimensie. Wanneer de groep zich op de afdeling bevindt die is

Nationaal Onderwijsmuseum

Havenmuseum

SKVR

SKVR

gewijd aan de Middeleeuwen, verschijnt zij als jonkvrouw. Van de deelnemers wordt verwacht dat zij haar vis of kip of andere producten uit de natuur overhandigen. Want als horigen dienen zij de eigenares van de grond belasting in natura te betalen. Bij de 19e eeuw keert de actrice terug. De belasting moet dan in geld worden afgedragen. Daar staat tegenover dat er inmiddels sprake is van kiesrecht, maar alleen voor draagkrachtige mannen. De meeste deelnemers zijn vrouw. Voor hen is het een ontdekking dat het nog helemaal niet zo lang geleden is dat de vrouw ook hier een ondergeschikte positie innam.

Tot slot wordt het heden behandeld. Iedereen wordt geacht belasting te betalen en kan meebeslissen waar dat geld aan wordt uitgegeven. Loes Peepkorn: 'In dit programma blijkt dat het hele belastingverhaal nauw verbonden is met onze staatsgeschiedenis. Iedereen betaalt nu mee en bepaalt ook mee. Dus de deelnemers moeten daarover gaan nadenken: Waar gaat dat geld heen? Naar onderwijs, naar de gezondheidszorg of moet het fileprobleem eerst worden opgelost?'

Herkenning

Ook het bezoek aan het *Nationaal Onderwijsmuseum* levert veel herkenning op. De klaslokalen van vroeger en de foto's doen de cursisten sterk denken aan hun eigen jeugd. Marja Biemans: 'Het programma in het Onderwijsmuseum is vooral gewijd aan het begrip museum en hoe je een collectie opbouwt. Aan de deelnemers wordt dan ook gevraagd zelf een object mee te nemen en zij leren daarvan een beschrijving te maken. Maar eigenlijk willen ze het liefst in die oude klaslokalen blijven. Sommigen zouden stiekem willen dat de scholen waar hun kinderen op zitten er nog net zo zouden uitzien. Dat strenge regime spreekt wel aan.'

In het *Havenmuseum* wordt gedemonstreerd hoe een graan-elevator werkt en brengt de groep een bezoek aan het his-

torische schip *Annijge*. Marian Beenhakker: 'Die boten in het museum vindt iedereen leuk. Het grappige is dat je ziet in wat voor kleine ruimte mensen moeten leven. In de slaaphut moet je opgevouwen liggen. Als je er op wijst hoe arm die mensen het toen hadden en hoe beperkt hun mogelijkheden waren, heb je een goede kans dat er een reactie komt van iemand uit Afrika die vindt dat zo'n boot op zichzelf al een heel rijk bezit is. Zo kunnen interessante gesprekken tot stand komen.'

Koffieservice

Ook het *Mariniersmuseum* is meestal bron van discussie. De groep moet goed op dit bezoek worden voorbereid, omdat de ontvangst wordt verzorgd door een marinier in uniform. Loes Peepkorn: 'Hoewel sommigen daar moeite mee hebben, kunnen de huidige vredesactiviteiten van de marine wel een mooie link naar nu vormen. Niet dat de mensen hun angst dan kwijt zijn, maar ze gaan wel anders kijken. Dit museum is ook belangrijk, omdat de Tweede Wereldoorlog en het bombardement op Rotterdam aan de orde komen. De meeste cursisten weten daar niets van. De foto's geven veel herkenning. Zo leren ze dat het hier nog niet zo heel lang geleden ook oorlogsgebied was.' Marian Beenhakker voegt daar nog een ander leerpunt aan toe: 'Ook al is de schrik eerst groot, de mariniers ontvangen ons op een heel aardige manier. Voor veel vrouwen is dat een openbaring, want die mannen schenken zelfs koffie! Dat brengt hen echt op een idee om dat ook thuis eens te proberen.'

Koffie is sowieso een terugkerend element. Ieder bezoek aan een culturele instelling begint met koffie of thee en een koekje, een typisch Nederlandse ontvangst die ervoor moet zorgen dat de groep zich snel thuis voelt en de rondleiders de kans biedt kennis te maken met de cursisten en een inschatting te maken van hun taalniveau.

Kennismaking met eigen woonplaats

Zowel de instellingen die dit project aanbieden als de cursisten zijn enthousiast over de opzet en inhoud van *Thuis in Rotterdam*. De afgelopen jaren konden jaarlijks gemiddeld 500 cursisten het deelnemersbewijs, voorzien van stemfels van de deelnemende instellingen, aan hun portfolio toevoegen. Vijftig cursisten werden geïnterviewd over hun bevindingen. Zij waren over het algemeen zeer positief. Marian Beenhakker: 'Gewoon alleen al het feit dat ze in zo'n gebouw geweest zijn, is voor mij al voldoende. Ze krijgen gratis toegangskaartjes mee om nog eens terug te komen en maken daar soms ook werkelijk gebruik van. En tegen hun Nederlandse burens kunnen ze zeggen dat ze in het Havenmuseum geweest zijn. Vaak hebben die burens daar nog nooit van gehoord! Dan voel je je als nieuwkomer gesterkt.' Belangrijkste doel van het project is om de inburgeraar kennis te laten maken met de geschiedenis van Nederland en van Rotterdam in het bijzonder. Hierbij moet een directe aansluiting worden gelegd met de actualiteit en met de leefomgeving. Loes Peepkorn: 'Je groeit op met je geschiedenis. Het is enorm belangrijk als je naar een nieuwe plek gaat, om je ook daar de geschiedenis eigen te maken. Je moet iets weten van staatsontwikkeling. Waar liggen de verantwoordelijkheden? En je moet iets weten van onze zorg om het water, van de Deltawerken. Dat is het verhaal van deze streken. Dan begrijp je meer van Nederland.'

Als een van de positieve bijkomstigheden wordt genoemd dat de cursisten met het openbaar vervoer moeten om de verschillende instellingen te bezoeken. Voor velen is dit al een belevenis op zich. Gaandeweg zien zij zo ook stukjes Rotterdam waar zij normaal niet komen. Indien de tijd het toelaat, wordt soms door de docenten een korte stadswandeling aan het museumbezoek gekoppeld.

Inburgeraars en andere doelgroepen

Het programma *Thuis in Rotterdam* wordt door ROC Zadkine aangeboden aan cursisten die moeten inburgeren en/of de taal moeten leren. Enige spreekvaardigheid is een vereiste wil communicatie met de begeleiders mogelijk zijn. Ook tijdens de zogeheten *Zomerschool* blijkt de opzet goed te werken. Deze Zomerschool biedt een intensief programma van 9 weken, waarbij deelnemers de stad leren kennen. Er zijn lessen en veel uitstapjes, waaronder het bezoek aan de musea. Een andere doelgroep waar het project mee is uitgevoerd waren jongeren van 18 tot 20 jaar die een opleiding op niveau 1 of 2 volgden, de AKA's (arbeidskwalificerende assistent opleidingen). Marja Biemans: 'In principe werkte het ook voor deze groep goed, maar als we het zouden herhalen, moeten we het programma aanpassen. Deze groep spreekt goed Nederlands en is mondig. De inburgeraars stellen zich over het algemeen juist rustig en bescheiden op, ook al omdat ze de taal niet goed spreken. Zij luisteren naar de informatie die wordt gegeven. Maar voor de jongeren zou het programma interactiever moeten worden gemaakt.'

Regiefunctie

De coördinatie en organisatie van *Thuis in Rotterdam* zijn al in een vroeg stadium bij ROC Zadkine gelegd. Deze instelling heeft ook voor de financiering van de ontwikkelfase zorggedragen. Loes Peepkorn: 'Organisatorisch is het een behoorlijk ingewikkeld project. Ik zou dan ook iedere culturele instelling aanraden de regie alleen bij aanvang te voeren, maar zodra het project gestart is, de coördinatie over te dragen aan de onderwijsinstelling.' Nadeel van deze werkwijze is dat eventuele andere belangstellende onderwijsgroepen nu moeilijk kunnen intekenen op het project. En sinds enige tijd zijn er ook tal van particuliere

taalaanbieders voor wie *Thuis in Rotterdam* interessant zou kunnen zijn, nog afgezien van het andere grote Rotterdamse ROC, het *Albeda College*. Echter, ROC Zadkine levert met zijn 500 cursisten per jaar precies het maximum aantal groepen dat de musea aankunnen en zorgt voor de inroostering. Francesca Estourgie die het eerder genoemde bureau *Sans Doute* runt, kreeg de verantwoordelijkheid voor de inhoudelijke projectleiding. Zij vertegenwoordigt de culturele instellingen en zorgt ervoor dat de kwaliteit gewaarborgd blijft. Hoewel ROC Zadkine, als hoofdfinancier, nog steeds de eerste rechten heeft, kunnen in de toekomst misschien ook andere belangstellende groepen die zich oriënteren op de Nederlandse taal en samenleving deelnemen aan *Thuis in Rotterdam*.

Financiering

'Financiering is altijd een pijnpunt. Dat geldt helaas niet alleen voor dit project. Maar als je de ontwikkelkosten ergens weet onder te brengen, is het voor de deelnemers te overzien. De formule van *Thuis in Rotterdam* is overal toe te passen. Zodra je een paar instellingen hebt die elk een aspect van onze samenleving voor hun rekening kunnen nemen, kan je samen aan de slag', zegt Loes Peepkorn. Erfgoedhuis Zuid-Holland heeft dat ingezien en Anouk Estourgie - toevalligerwijs achternaakt van de eerder genoemde Francesca Estourgie - aangesteld om het project in andere steden van de provincie op te starten. Zij neemt in een vroeg stadium contact op met de gemeente: 'Soms neemt een gemeente niet alleen de startkosten, maar ook de ontwikkelkosten van het materiaal voor zijn rekening. Soms niet, omdat ze vinden dat educatie in het takenpakket zit van bijvoorbeeld het museum of de bibliotheek.'

Less is more

In een aantal steden in Zuid-Holland is een projectgroep bezig een aanbod voor inburgeraars te maken dat vergelijkbaar is met *Thuis in Rotterdam*. In Dordrecht kunnen taalaanbieders al met hun cursisten aan de slag en ook in Delft, Leiden, Gouda en Schiedam zijn de eerste pilots gestart. Anouk Estourgie: 'In iedere stad begin ik met het zoeken van vijf instellingen. Als het kan, probeer ik ook een kerk bij het project te betrekken. Op die manier kunnen we dan rituelen en feestdagen aan de orde stellen, zodat de cursisten weten waar onze feestdagen vandaan komen. Voor vrijwilligers die meestal aan zo'n kerk verbonden zijn, is het soms lastig zich tijdens de rondleidingen te beperken. Zij zijn zo enthousiast over 'hun' gebouw dat zij bij wijze van spreken het liefst over iedere baksteen iets zouden vertellen. Ik kan dat op zichzelf heel goed begrijpen, maar mijn motto bij dit project is *less is more!* De gidsen van de culturele instellingen worden speciaal getraind in het begeleiden van groepen volwassenen die de Nederlandse taal nog niet echt machtig zijn. Deze cursussen worden betaald door *Erfgoedhuis Zuid-Holland* welke instelling ook de kosten voor coördinatie en organisatie van Anouk Estourgie voor zijn rekening neemt.

Opbrengsten

'Dit project kost eigenlijk zo weinig en levert zóveel op', zegt Anouk Estourgie, 'Zo worden op deze manier de afdelingen

educatie van de verschillende instellingen met elkaar in contact gebracht en de medewerkers raken bekend met een nieuwe doelgroep. In iedere ontwikkelgroep zit trouwens ook een taaldocent die als klankbord fungeert en suggesties doet voor het taalniveau en het gebruik van bepaalde begrippen. Over het algemeen werkt iedereen heel enthousiast aan dit project mee en ontstaan er allerlei creatieve ideeën. In het archief in Dordrecht is bij voorbeeld een levensgroot ganzenbordspel ontwikkeld, waardoor de deelnemers een beetje los komen. Veel immigranten beschouwen een archief als een angstaanjagende instelling. Zij denken dat daar allerlei persoonlijke gegevens zijn opgeslagen. Het wekt bij hen dus Stasi-achtige associaties op. Tijdens het bezoek moet duidelijk worden dat in een archief de geschiedenis van de stad te vinden is, maar dat er heel weinig is opgeslagen van gastarbeiders en/of nieuwkomers. Aan de deelnemers wordt dus gevraagd iets mee te nemen waaruit blijkt dat ze in deze stad wonen. Hiervan wordt een kleine tentoonstelling gemaakt waar dan hopelijk familieleden naar komen kijken.' Hoewel het 'moederproject' *Thuis in Rotterdam* in de beginfase nogal wat aanloopproblemen kende, kunnen de overige steden van Zuid-Holland nu de vruchten plukken van de opgedane ervaringen. Er is een basisstrategie, waarop betrekkelijk gemakkelijk kan worden voortgeborduurd. Wanneer de pilots in de Zuid-Hollandse steden zijn afgesloten en het materiaal per stad zonodig is bijgesteld, wordt *Thuis in ...* ondergebracht bij een opleiding die de inroostering en organisatie op zich neemt.

Verspreiding

Het is de bedoeling het project in de toekomst uit te breiden naar andere provincies. Loes Peepkorn: 'Het is een aantrekkelijke formule die op veel plaatsen in Nederland kan worden uitgezet. Het meest belangrijke is natuurlijk de enthousiaste reactie van de inburgeraars zelf. Het feit dat ze de klas uitgaan en in instellingen komen waar ze anders nooit zouden komen, is positief. Ze leren daar veel. Vooral om hier thuis te raken. Ook de culturele instellingen zijn blij met de komst van deze doelgroep. Dus uiteindelijk alleen maar winnaars!' Als het een beetje meezit, kunnen inburgeraars over een paar jaar dus misschien ook de certificaten van *Thuis in Enkhuizen* of *Thuis in Groningen* opnemen in hun portfolio.

Informatie

Voor meer informatie, zie www.projectloketcultuur.nl -> onderwijs -> Thuis in Zuid-Holland. Kijk ook eens op www.thuisinzuid-holland.nl. Van het project *Thuis in Rotterdam* is een dvd gemaakt waarop te zien is hoe het project is opgezet en op welke wijze de cursisten reageren. De titel van deze dvd is *Steeds meer thuis in Rotterdam; Inburgeren bij Zadkine Educatie*. De dvd is te leen bij de bibliotheek van *Cultuurnetwerk Nederland*.

Melissa de Vreede is senior projectleider bij Cultuurnetwerk Nederland.

Herinneringen aan Diana (1961-2008)

vo

Renda Wolthaus

In oktober 2008 overleed Diana Winkel ten gevolge van een misdrijf. Diana las Kunstzone, was lid van de NVTTO en docent beeldend aan het Twents Carmel College te Oldenzaal. Ze werd 47 jaar oud.

Diana en ik werden bevriend in het laatste jaar van de Amsterdamse Academie voor Beeldende Vorming. Ze was een geboren Amsterdamse en een doorzetter. Na de mavo, de havo en het vwo volgde ze de afdeling tekenen aan de Academie en bleef tussen alle kunstzinnige prestaties altijd volstrekt zichzelf. Ze was vriendelijk, open en in voor een praatje. Diana was een ijverige student. Als iedereen tijdens een excursie in Spanje al op een terras zat, keek Diana nog rond in het museum. In 1985 studeerde ze af met een vrolijke serie litho's over een verliefd paar, hij zwart, zij blank.

Diana tijdens de schoolsportdag, september 2008

Na ons afstuderen woonden we op loopafstand van elkaar in Amsterdam: Diana aan het Surinameplein en ik aan het Hoofddorpplein. In het weekend aten we regelmatig bij elkaar en Diana nam dan haar sloffen mee. Er moest gezocht worden naar werk en werk was schaars. Diana nam mijn tekencursus aan drugsverslaafden over toen ik voor de klas ging staan en bracht verslag uit van het wel en wee van alle kleurrijke cliënten. In 1987 vond ze een baan in Oldenzaal en nam de ingrijpende beslissing om zich daar te settelen. Diana was een trouwe vriendin. Als er een feest of expositie was, nam ze de trein naar het westen om van de partij te zijn.

Ze was een bevlogen docent en in de gesprekken die we de afgelopen jaren hadden, ging het heel vaak over ons beeldende vak. Toen de vakgroep van Diana overstapte op beeldende vorming, behaalde ze haar eerstegraads diploma handvaardigheid. Het managen van een grote groep leerlingen vond Diana nog altijd lastig. Ze had echter een oprechte persoonlijke belangstelling voor individuele leerlingen en beleefde veel plezier aan het contact met hen, ook buiten de school. Diana was altijd op zoek naar leuke activiteiten voor ckv, stond open voor goede ideeën en was bereid met een open mind naar zichzelf en anderen te kijken. De laatste jaren was ze actief bezig met Afrikaanse muziek en dans en gebruikte dat ook in haar lessen. Een leerling van haar schreef op de condoleance-site: 'Ze gaf rustig dansles tijdens tekenen.'

Diana functioneerde soms op een andere golflengte dan andere mensen. Ze was enorm betrokken bij het milieu, de samenleving en had veel contact met vluchtelingen. Haar betrokkenheid ging een stuk verder dan bij andere gelijkgestemden. Dat was weleens een reden tot zorg over Diana.

Het overlijden van Diana is een grote schok geweest, ook voor haar school en de leerlingen. Tot op heden weet de politie niet door wie en onder welke omstandigheden zij om het leven is gebracht. Dat maakt het extra moeilijk om haar overlijden een plek te geven.

Het Twents Carmel College heeft op allerlei manieren getracht de leerlingen gelegenheid te geven om afscheid te nemen. In de school is een condoleanceregister neergelegd en een herdenkingshoek ingericht. In Oldenzaal werd een indrukwekkende herdenkingsdienst georganiseerd. Tijdens de lessen beeldende vorming hebben leerlingen teksten geschreven of een schilderij gemaakt als herinnering aan Diana. Ik vond het ontroerend om tijdens de begrafenis naast alle bloemen zoveel beschilderde doeken te zien staan.

Collega's en leerlingen hebben tijdens de herdenkingsdienst de wens uitgesproken om de herinnering aan Diana levend te houden. Leerlingen zijn zeer onder de indruk van het gebeurde en leggen nog altijd bloemen bij haar huis. Bij een beeldend vak zijn er talloze producten in de school van een actieve docent en zo vonden de collega's van Diana nog een verzameling tekeningen van haar na haar overlijden. Deze willen ze graag een keer exposeren. De school denkt aan een milieudag als aandenken aan Diana en het planten van een boom voor haar. Dat zou ze enorm hebben kunnen waarderen. Diana was een bijzonder mens en een kleurrijke docent. Sinds het bericht van haar overlijden vraag ik me voortdurend af hoe het heeft kunnen gebeuren dat iemand Diana van het leven wilde beroven. Ze deed zo haar best voor een betere wereld, maar zelf was haar een vreedzaam verder-leven en een vredig einde niet gegund. Haar familie en de school hebben voor een waardig afscheid van Diana gezorgd. De vraag waarom dit is gebeurd, blijft echter onbeantwoord.

Holland Symfonia
Foto: Tessa Severijns

Muziekcentrum van de Omroep

Het Muziektheater Amsterdam

Leerlingen voor ARCAM

Het vmbo danst!

Heel veel muziek, een opmaat...

Concertgebouw Amsterdam heeft zeven projecten voorhanden. Een project van het Concertgebouw begint al in de klas met lesmateriaal dat of door uzelf of door een docent via de muziekluisterlessen wordt behandeld. Of kiest u liever voor een project waarbij de musici bij u in de klas een workshop verzorgen?
www.concertgebouw.nl -> Tot 27 jaar -> Docenten, Concertgebouw Amsterdam

Holland Symfonia, het Nederlands Ballet- en Symfonieorkest, verwelkomt graag leerlingen uit het voortgezet onderwijs. Het orkest levert maatwerk op basis van de wensen van de middelbare scholen. Zo organiseert het muziekgezelschap bijvoorbeeld een speciale ontvangst voor de leerlingen, in combinatie met repetitie- of concertbezoek.
www.hollandsymfonia.com -> Educatie -> Hoger onderwijs, Holland Symfonia Amsterdam/Haarlem

Het Gelders Orkest heeft voor het vo zes projecten voorhanden: *Wat nou?... klassiek!* (Romeo en Julia, in mei concertbezoek), *Componeren in de klas* met het compositieproject *puntComp*, slagwerkproject *De kortste klap van trommel naar pauze* in april, *Kennismaking met een concert*, workshop *Slagwerk en ritme* en *Een kijkje achter de schermen*.
www.hetgeldersorkest.nl -> Educatie -> Projecten voor het voortgezet onderwijs, Het Gelders Orkest Arnhem

Het Brabants Orkest biedt met *Meet the Symphony* voor zowel leerlingen van de basisschool als het middelbaar onderwijs een uitgebreid educatief programma naast de bestaande abonnementsconcerten. Je maakt kennis met de bijzonderheden van het symfonieorkest, maar ervaart vooral ook de magie van de muziek. Vaak maakt een bijzondere ontmoeting met een van de orkestmusici of met het orkest als geheel deel uit van de educatieve activiteit. Voor het basisonderwijs is er *De nachtegaal*. *Componeren in de klas* is er voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Het CKV-aanbod bestaat uit *Noordelijke klanken*, *Een bijzonder duet*,

Spaans bloed en *Amerikaanse swing*. Andere onderdelen zijn *Repetitiebezoek* en *MasterXperience*.
www.brabantsorkest.nl -> Educatie, Het Brabants Orkest 's-Hertogenbosch

Residentie Orkest heeft voor het voortgezet onderwijs een gevarieerd activiteiten aanbod ontwikkeld. In de brochure leest u meer over onder meer een kennismaking met orkestmusici en dirigenten en een unieke klassieke helpdesk voor middelbare scholieren. Neem voor meer informatie contact op met Petra Wolters door te bellen naar (070) 8800220.
www.residentieorkest.nl -> Informatie -> meer (onder Educatie) -> Brochure (onder *Voor de basisscholen* of onder *Voor het voortgezet onderwijs*), Residentie Orkest 's-Gravenhage

Muziekcentrum van de Omroep (MCO) wil mensen in contact brengen met levende muziek. Daarom organiseert de afdeling Educatie zo'n tien workshops samen met de omroeporkesten en het Groot Omroepkoor. Deelnemers maken hier kennis met (klassieke) muziek. Dit doen ze door te luisteren, maar vooral ook door zelf actief aan de slag te gaan. De meeste workshops en projecten zijn bedoeld voor scholen uit basis- en voortgezet onderwijs.
www.mco.nl -> Educatie, Muziekcentrum van de Omroep Hilversum

Limburgs Symfonie Orkest biedt voor het vo *Dancing with the notes*, waarbij het educatie-ensemble met swingende dansmuziek en twee professionele dansers naar uw school komt. De datum kan in onderling overleg worden vastgesteld. Ook is er *Tussen Kunst en Klank* met Het Limburgs Symfonie Orkest in het *Limburgs Museum* en in *Museum van Bommel van Dam* te Venlo, want beeldende kunst en muziek inspireren elkaar. Er zijn twee muzikale kunststru-tes te volgen in de musea waarbij er twee concerten met uitleg geboden worden op 11 en 12 maart. *Componeren met jongeren* is bedoeld om leerlingen intensief met de muziek van een symfonieorkest te laten kennismaken. Hoe kan dit nu beter dan door zelf te componeren? Onder begeleiding van musici van het Limburgs Symfonie Orkest gaan de leerlingen 'experimenteren met

muzikale bouwstenen'. De bouwstenen zijn ontleend aan een klassiek stuk dat tijdens een concert uitgevoerd wordt. De leerlingen bezoeken dit concert ter afsluiting van het project. Data in onderling overleg. Voor het basisonderwijs is er onder andere *Stage Fever* waarbij de leerlingen zittend op kussens op het podium een repetitie bijwonen. Data in onderling overleg.
www.iso.nl -> Jongeren educatie -> Basis onderwijs of Voortgezet onderwijs, Limburgs Symfonie Orkest Maastricht

Het Noord Nederlands Orkest (NNO) wil met het grootste educatieve project voor basisscholen in het noorden de basisschooljeugd gedurende drie opeenvolgende jaren op een aangename en leerzame manier met klassieke muziek in aanraking laten komen, laten kennismaken met een symfonieorkest (en dus de diverse instrumenten) en een bezoek aan een concertzaal/theater. René Groothof vertelt het - door hem op geheel eigen wijze bewerkte - sprookje *Hans en Grietje* van de Gebroeders Grimm. Het NNO toert in juni gedurende twee weken door de drie noordelijke provincies naar zo'n zeven locaties, zodat scholen van dichtbij van dit spektakel kunnen genieten.
www.noordnederlandsorkest.nl -> Jongeren, Noordnederlands Orkest

Het Muziektheater Amsterdam is het bewonerstheater voor *Het Nationale Ballet* en *De Nederlandse Opera*. Dit betekent dat De Nederlandse Opera en Het Nationale Ballet niet alleen in Het Muziektheater hun producties voorbereiden, maar hier ook het leeuwendeel van hun voorstellingen geven. Er zijn verschillende educatieve projecten. Naast workshops, rondleidingen en docententrainingen bieden ze ook mogelijkheden tot het maken van mini-opera's of dansvoorstellingen op scholen.
<http://educatie.het-muziektheater.nl>, Muziektheater Amsterdam

Rotterdams Philharmonisch Orkest kent voor het vo een *Componeerproject* (12-23 jaar). Met de hele klas een echte compositie maken, en dan zelf horen hoe die muziek klinkt. De bekroning van het project is een uitvoering van de zelfgemaakte compositie. Dat gebeurt op school, door de leerlingen zelf - óf er wordt een cd van gemaakt die naar de school wordt gestuurd. Datum in

overleg. Ook is er een dvd-set (12-23 jaar). Een concert bijwonen, het orkest zien repeteren, van de hoboïst horen hoe je een riet snijdt, onderzoeken of olifanten van hoornmuziek houden, ontdekken hoe de muziek van verre landen klinkt, een compositie maken en die beluisteren, zelf een documentaire samenstellen: dat alles (en nog veel meer) kan allemaal in de muziekles (individueel en/of klassikaal) op school. In de set: een dvd-video en een dvd-rom met ruim acht uur beeld-, les- en spel materiaal. Locatie: op school. Duur: onbepaald. Voorbereiding: in de dvd-set zitten lesbrieven verwerkt. Kosten: € 15,- per dvd-set exclusief verzendkosten.
www.rpho.nl -> Educatie -> Voortgezet onderwijs, Rotterdams Philharmonisch Orkest

Theater in School (TiS) houdt op dinsdag 3 februari een presentatiedag in Theater RASA in Utrecht waarbij volledige voorstellingen en pilots te zien zijn in de genres dans, improvisatietheater, muziektheater, verteltheater, clownerie, cabaret/kleinkunst en interactieve voorstellingen. Theater in School is sinds enkele jaren een afdeling bij Van Engelenburg Theaterproducties voor educatief theater, kunsteducatie, schoolvoorstellingen en jeugdtheater. Op deze dag zullen docenten, cultuurcoördinatoren en theaterprogrammeurs aanwezig zijn. Meer informatie over het programma en de route staat op de website. Daar kunt u zich ook aanmelden.
www.theaterinschool.nl, Theater in School (TiS)

Als finale...

ARCAM (Architectuurcentrum Amsterdam) biedt momenteel drie educatieve projecten. *IJverBOUWD* is een project dat zich concentreert op de vormgeving van het oostelijk Havengebied te Amsterdam. Hoe is er nagedacht over de inrichting van het Java-eiland en de zuidelijke IJ-oever? Tijdens een interactieve rondleiding maken de leerlingen kennis met de bijzondere vormgeving van deze waterrijke omgeving. De industriële haven is verdwenen. Er is plaats gemaakt voor wonen, werken en cultuur. Het project wordt op school afgesloten.

Goed Gevormd gaat over vormen aan het Oosterdok. Hoe komt een architect of vormgever aan zijn ideeën? Hoe ontstaat een vorm? Wat zijn de overeenkomsten tussen een koffiekant, een stoel en een gebouw? Al wandelend en schetsend vanaf ARCAM, langs NEMO, naar de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) ontdekken de leerlingen veel over architectuur. *Amsterdam aan je Voeten* belicht het ontstaan en de ontwikkeling van Amsterdam aan de hand van zeven eeuwen architectuur. Aanmelden voor een project kan door te mailen naar educatie@arcam.nl of te bellen naar (020) 6204878.
www.arcam.nl -> Educatie -> Voor docenten, Arcam Amsterdam

Nederlands Instituut voor Mediakunst, Montevideo/Time Based Arts heeft een omvangrijke collectie video- en mediakunst verzameld. Naast de eigen collectie beheert het instituut ook de videocollecties van *Stichting De Appel*, *Lijnbaancentrum* te Rotterdam en *Instituut Collectie Nederland*. De collecties van het *Groninger Museum* en het *Kröller Müller Museum* zijn ter inzage. Verder is er een uitgebreide collectie boeken en tijdschriften gericht op al deze kunstvormen. Werken uit de collectie kunnen op viewing-sets bekeken worden. Lezingen en rondleidingen worden op aanvraag georganiseerd. Bij elke expositie worden rondleidingen gegeven (op afspraak), zowel voor het primair onderwijs als voor het voortgezet onderwijs. Het instituut staat open voor projectvoorstellen van scholen. In samenwerking met de afdeling educatie kan een 'op maat gesneden' project geformuleerd worden dat zowel op school als bij het instituut plaats kan vinden.
www.nimk.nl, Montevideo Amsterdam

Clips voor Vrijheid biedt creatieve, leerzame en uitdagende workshops voor jongeren van alle niveaus tussen de 10 en 18 jaar. Tijdens de workshops, onder begeleiding van professionele kunstenaars, filmmakers en animatoren maken jongeren met behulp van de *Holy Animator* - een laagdrempelig online animatieprogramma - clips met zelfgemaakt beeldmateriaal, teksten, muziek en raps. De clipworkshops bij u op school duren 3 uur. U krijgt een uitgebreide lesbrieven en voor het online animatieprogramma krijgt u voor alle

deelnemers inlogcodes.
www.clipsvoorvrijheid.nl

Het vmbo danst! is een brochure die adviezen en ideeën bevat voor het geven van danslessen op het vmbo. De brochure is geschreven door Roel Mazure op basis van gesprekken en enquêtes die *Kunstfactor* hield met dansdocenten met ervaring met het geven van danslessen op het vmbo. De brochure is gratis aan te vragen.
www.dansweb.nl/educatie/vmbo_on_the_move -> Educatie -> Vmbo on the Move -> Pilot Dansend na(ar) School -> Werkmap

Nederlands Instituut voor Filmeducatie (NIF) ontwikkelt en coördineert educatie over film en andere media in Nederland. Het NIF programmeert jaarlijks ongeveer twintig bijzondere films in haar landelijke educatieve filmprogramma's *Klassefilm* (primair onderwijs) en *Moviezone* (voortgezet onderwijs). Bij *Moviezone* wordt bij iedere film wordt een factsheet gemaakt met achtergrondinformatie over de film. Deze worden via de deelnemende theaters gratis verspreid. Er is een uitgebreide docentenhandleiding met les-suggesties bij alle films en leerlingen materiaal.
www.filmeducatie.nl -> NIF -> Activiteiten -> Klassefilm of *Moviezone*
www.klassefilm.nl
www.moviezone.nl

www.CKplus.nl/: overzicht van bijna 400 lopende exposities, informatie op trefwoord over 1200 musea
www.CKplus.nl/extra7.html: overzicht van culturele manifestaties en exposities
www.CKplus.nl/extra12.html: 190 stadswandelingen en kunststru-tes
hans@CKplus.nl: voor reacties en opgave gratis CKplus.nl-nieuwsbrief

muziek op maat

Nieuw! Studio
Muziek op maat:
prachtig materiaal
voor digitaal
schoolbord

e p n

**Heeft u de beschikking over een beamer of een interactief schoolbord?
Dan heeft Muziek op maat verrassend mooi lesmateriaal voor u. Daarnaast is
Muziek op maat natuurlijk 25 jaar toonaangevend in het muziekonderwijs
met boeken en ICT voor alle klassen van het voortgezet onderwijs.**

Vraag nu uw digitale of papieren beoordelingsexemplaar aan!

Met het digitale beoordelingsexemplaar heeft u een jaar lang recht op toegang tot al het digitale materiaal dat voor Muziek op maat is gemaakt. U kunt dus uitgebreid kennismaken met deze nieuwe mogelijkheden voor het muziekonderwijs. Met het papieren beoordelingsexemplaar (de boeken) kunt u uitgebreid bekijken welk motiverend speel-, zang- en oefenmateriaal u met onze methode tot uw beschikking heeft.

U kunt uw beoordelingsexemplaren aanvragen door contact op te nemen met
Salesupport, tel.nr.: 030 6383330 of e-mail: salesupport.vo@epn.nl

